

Een eigen gids

VOOR

TEXEL

Marcel Plaatsman

2016

Alkmaar

www.marcelplaatsman.nl

[marcelplaatsmanteksten \[at\] gmail.com](mailto:marcelplaatsmanteksten[at]gmail.com)

Voorwoord

Over Texel bestaan genoeg gidsjes en genoeg websites met informatie. Het is niet wijs de ambitie te hebben daar nog iets aan toe te voegen. Dat is, laat ik daar meteen helder over zijn, mijn ambitie dan ook niet. Ik ben niet de VVV. De VVV doet goed werk en dat moet ze blijven doen. Maar iets voeg ik er toch graag aan toe.

Mijn eigen gids van Texel is een praktische rondleiding door mijn eigen herinneringen aan Texel, en misschien is het ook wel te lezen als een verkenning van mijn verlangens naar dit eiland. Maar eigenlijk is het zo zwaarmoedig niet. De lezer wil ik meenemen naar een Texel zoals dat in mijn hoofd mooi is, omdat ik geloof dat Texel zo ook voor een ander mooi kan zijn.

Texel is voor mij herinnering omdat mijn familie van het eiland komt. Dat 't ook 'n plaats van verlangen is zou nostalgie kunnen heten, maar dat het zo'n mooi eiland is, met zulke aantrekkelijke vergezichten en zulke prachtige geluiden, vind ik ook 'n prima verklaring.

Haast alles is ijdelheid, natuurlijk, maar ik hoop dat ik met deze eigen gids voor Texel toch voorbij de willekeur raak van ijdelheid, herinnering en verlangen. Deze gids is dan niet alleen voor mij, maar ook voor wie Texel op een eigen manier wil leren kennen, een praktische aanvulling op het nobele werk van de VVV.

Marcel Plaatsman

1. Aankomen op Texel

Een deel van de aantrekking van eilanden zal wel daar in liggen, dat het plekken zijn die je moet bereizen. Op het vasteland is alles het gevolg van elkaar, op de ene plek volgt de andere en er zijn wel honderd manieren om je tussen twee streken te verplaatsen. Eilanden dringen de reiziger de veerboot op. Eilanden zijn geen gevolg van het vasteland, maar alleen van zichzelf, ze hebben hun eigen tijd (de boottijd), hun eigen dynamiek en hun eigen vanzelfsprekendheden.

Veel bezoekers vragen zich dan ook af of het hen zal lukken, de zorgen van het vasteland 'ns achter zich te laten, alsof het eiland los van de wereld staat, en hoewel dat niet waar is en zoiets ook eigenlijk niet kan, slagen veel mensen er tenminste in zich dat een vakantie lang wijs te maken en dat is mooi.

1.1. Boottijd

De boottijd wordt gemaakt in de veerhaven. Ieder uur loopt daar de veerboot binnen en ieder vertrekt 'ie daar ook weer vandaan. Dat is de boottijd: ieder heel uur komen er nieuwe mensen aan land en ze verspreiden zich in een voorspelbare golfbeweging over het eiland.

Eerst komen de auto's, dan de fietsers. Als laatste verlaten de wandelaars de haven, maar ze gaan vaak wel als eerste in het eiland op, alsof ze geen vreemden zijn. De fietsers blijven opvallen. Op 'n half uur fietsen van de boot lijken ze nog een groep, van veraf ten minste, of het moet wel heel erg waaien. De auto's zijn een stoet tot Den Burg, waar er wel wat auto's afslaan, en dan door naar De Koog, tot de laatste in De Cocksdorp aankomen. Allemaal volgens de dwingende tred van de boottijd.

De laatste boot komt aan om 10 uur. Daarna duurt het tot de volgende morgen voor hij weer vertrekt. De boottijd stopt, het doodtij van de nacht maakt de wegen kalm. Auto's rijden dan niet meer in stoeten, maar incidenteel voorbij, met groot licht door het donker van de zeelucht.

Alleen als het druk is, als er rijen ontstaan voor de boten, wordt de boottijd aangepast. Dan vaart de *tussenboot* en dat is toch 'n beetje een ontheiliging, want de golven komen niet meer eens per uur, maar ieder half uur. Tegenover het doodtij van de nacht staat het springtij van de *tussenboot*. De *Overkánt* voelt even dichterbij.

Wie met de boot naar Texel vaart ziet het eiland als een grote zandbank liggen, met na het lange zand de duinen en het witte kerkje van Den Hoorn. Zien of horen doe je Texel dan nog niet, alle

geluid is meeuw en alle geur is zee. De harde, zilte lucht van zout en zand adem je in op alle buitendecken van de boot, behalve daar waar je olie proeft. Zo'n schip moet ergens van varen.

De bootgasten voeren de meeuwen. Dat doen ze goed, dat houdt die beesten weg uit de stad (Den Helder) en uit de dorpen bij de haven. De meeuwen kennen de boottijd en maken er goed gebruik van. Indrukwekkend zijn de duikvluchten naar de stukjes brood die omlaag geworpen worden. Het geluid golft ook, het gekrijs wordt almaar harder en pas zachter als de haven wordt bereikt. Wie echt een onvergetelijke meeuwervaring wil moet het brood niet gooien, maar in z'n hand houden. Dat bloedt nog wel door tot de volgende boot weer aankomt.

De boot zelf is het beste in de winter, als je er erwtensoep kunt eten. Dat het schip zware zeestormen trotseert is iets waar Texelaars trots op zijn. Het is heerlijk soep lepelen in de golven van de late herfst. De kleuren zijn dan ook dieper, de zee is als een steen, de overkant verdwijnt eerder uit beeld.

Trots zijn de eilanders hoe dan ook op de boot. Het is immers hún boot, de Texelse boot is van alle Texelaars. TESO staat voor Texels Eigen Stoomboot Onderneming en de TESO

geeft de eilanders niet alleen de regelmaat van de boottijd, maar met alle toeristen die ze overzet ook een middel van bestaan.

De gehechtheid aan de boot drukt de Texelaar op een eigenaardige manier uit: het is een punt van eer om als laatste het schip te verlaten, dus pas nadat de toeristen naar de deuren zijn gedromd en er op de trappen staan te wachten tot de haven werkelijk is bereikt. De Texelaar komt daarna pas, want het is zijn boot, zijn eiland en het is ook zijn boottijd, niet die van iemand anders.

Praktisch

Afvaarten van Den Helder dagelijks van 6:30 tot 21:30.

Afvaarten van 't Horntje dagelijks van 6:00 tot 21:00.

In het hoogseizoen (van 1 april tot 1 oktober) vervalt op zon- en feestdagen de eerste boot, in het laagseizoen de eerste twee boten. In het laatste geval vertrekt de eerste boot vanaf Texel dus pas om 8:00.

Met betaalt alleen voor de tocht van Den Helder naar Texel. De terugtocht is in de prijs inbegrepen.

www.teso.nl

1.2. Wegen en verbindingen

Er zijn mensen die zeggen dat je de boot geen pont mag noemen, maar hun ongelijk wordt bewezen door de Pontweg. Zo heet de weg van de kale veerhaven naar Den Burg en De Koog. Deze weg is de voornaamste verkeersader van Texel. Hij begint met stoplichten en dan volgt er polderland en een verlaten pompstation. Rechts is de rechte zeedijk, links worden de duinen zichtbaar en weer dat witte kerkje van Den Hoorn. De eerste paar kilometers Pontweg zijn niet mooi, alles lijkt functioneel, alsof Texel eerst moet tegenvallen.

Net voorbij de afslag naar Oudeschild begint het pas: de weg gaat omhoog, wat eerst nog 'n flauwe glooiing lijkt wordt echt heuvelland, de weilanden worden niet meer door sloten, maar door aarden walletjes met een kleurige begroeiing begrensd. Nu komen ook de kerktorens van Den Burg in beeld en in het westen de donkere bossen van de duinrand. Zo begint Texel te bekoren.

Den Burg is het middelpunt van het Texelse wegennet. Hier kan men kiezen voor de lange weg naar het oosten, die langs De Waal en Oosterend voert en dan eindigt aan de dijk. Wat mij betreft is die weg hier de beste keuze. Rechtdoor is het strandtoerisme van De Koog. Rechts lonkt het fraaie land om Den Hoorn en de bossen, maar wie daarheen had gewild had bij de boot al kunnen afslaan, bij die stoplichten. Dat is voor wie op Texel komt fietsen ook de beste route: eerst naar Den Hoorn, waar het eiland meteen als een eiland voelt.

Wie naar het oosten gaat en geen haast heeft kan ook nog vóór dat aantrekkelijke heuvelland al afslaan naar Oudeschild en dan via de vissershaven daar rijden, steeds langs de dijk, de dijk die de oostkust is. Wie fietst of wandelt mag buitenom en ziet dan dus de hele tijd de Waddenzee.

Aan de oostpunt, bij molen De Bol, kunnen auto's de dijk over en dat moeten ze zeker doen als het tij laag is, want dan lijkt Texel twee keer zo groot. Het wad ligt dan droog, tot de horizon glimt het zand en golven alleen nog de kreken die zee gebleven zijn. Je kunt parkeren en uitstappen en dan ruiken hoe de zeebodem smaakt.

Tot voorbij Den Burg kronkelen de wegen. In het noorden zijn ze echter lang en recht: dit is de Eierlander Polder, waar de Postweg doorheen voert, de harde verbindingsweg tussen De Koog en De Cocksdorp. Wie hier rijdt loopt het risico bevangen te worden door *polderblindheid*, het eindeloze vlakke land overdondert de ogen en zo verdwijnt de concentratie. Potentieel gevaarlijk, want ook hier kunnen nog fietsers oversteken en dan moet je tijdig remmen.

Wie geen wegenkaart heeft kan er zelf één tekenen. Het eiland is een ovaal en in het midden ligt Den Burg. Teken een rechte lijn tussen Den Burg en het uiterste zuiden: de Pontweg. Teken dan een lijn van Den Burg naar het noordwesten: de Pontweg naar De Koog. Teken een lijn van Den Burg naar het zuidoosten: de Schilderweg naar Oudeschild (vandaar de naam). Teken nog een lijn van Den Burg naar het oosten: de lange weg met meerdere namen die De Waal en Oosterend aandoet en dan eindigt bij de molen. Maak de ster van Den Burg compleet met een weg naar het zuidwesten, voor het mooie in 'n bocht: zo bereik je de bossen en Den Hoorn. De kaart is haast compleet, alleen de Postweg moet er nog bij, de rechte streep van De Koog tot de noordpunt. Dat, en de wetenschap dat je ook langs de kusten kunt rijden, wat trager gaat, maar met de fiets heel schitterend is (ook letterlijk: zorg voor zonnebrand!).

1.3. Klimaat

Texel is de zonnigste plek van Nederland, maar meestal ook de koelste. Het eiland heeft een microklimaat en het is bijzonder om dat klimaat, met de blik naar de wolken, nader te bestuderen. De luchtdruk van het eiland, die zo verschilt van die van de zee die het omringt, zorgt ervoor dat de bewolking, die meestal met de wind

vanuit het zuidwesten komt, het land niet kan oversteken. De druk houdt de wolken dus tegen aan de kust. Daar stapelen ze zich op, maar dat kan niet blijven duren, uiteindelijk scheurt de band van bewolking uiteen en buigt het wit als een suikerspin om de punt van Texel heen. Dit natuurverschijnsel is al indrukwekkend, de volgende fase is nog eigenaardiger: de bewolking bereikt de Waddenzee en sluit zich daar, zodat voor een moment de ei-vorm van Texel in de lucht zichtbaar is: blauw het eiland, wit de bewolking op zee.

Voor het echte spektakel moet het echter anders lopen. Lang niet altijd is de druk van het eiland bestand tegen de wolken die zich opbouwen. Dan storten zij zich alsnog op het land en dan kan het spoken. Felle regen, windvlagen, donderklappen: ineens is het overal weer en kijkt iederéén naar de lucht. Maar zo gauw als het begon is het ook weer over en herstelt de luchtdruk zich. Altijd weer is er de zon.

Dat die zon de lucht niet warm krijgt is het gevolg van de wind. Het waait op Texel altijd en niet zelden waait het stevig. De druk is niet statisch, de lucht is continu in beweging, en die beweging voel je als je op de fiets zit, of langs het strand loopt, waar het zand zo stuiven kan. Verfrissend is de wind ook, hij geurt naar zout en zoetig gras. De lucht die je op Texel inademt is gezonde lucht.

Het Texelse klimaat wordt het hele jaar door beïnvloed door de zee, de druk en de wind. De zomers zijn koel, de winters redelijk zacht, de gevoelstemperatuur is altijd lager dan de werkelijke. In de herfst en de winter komen hevige stormen voor, in de zomer zware onweersbuien. De bomen verliezen in het najaar snel hun blad, de typische kleurenpracht van de herfst duurt maar kort. Maar Texel heeft andere charmes, ook voor wie niet naar boven kijkt.

1.4. Golven van natuurleven

Het natuurleven op Texel is in de eerste plaats vogelleven. Texel krioelt van het vogelleven, maar niet noodzakelijk in de lucht: de vogels vliegen niet over het eiland heen, ze paren er, ze broeden er, ze zoeken er naar voedsel, ze warmen zich er aan het zonlicht en vliegen pas weer op als ze denken dat er gevaar dreigt. Gevaar is er op Texel maar weinig voor vogels, roofdieren als de vos en de bunzing komen er niet voor en de mensen die er zijn komen er in de meeste gevallen nou net naartoe om die vogels met rust te laten, om van ze te genieten. Het open land van Texel is op goede dagen een ware kakofonie van vogelstemmen en dat wordt nog erger als je de dijk overgaat. Op het wad is het één en al leven en als het vloed wordt, verplaatst dat leven zich naar de kwelders net voor of net achter de zeedijk.

Vogelsoorten herkennen is op Texel een aardig tijdverdrijf. Je kunt per dag een score bijhouden. Als die score ergens rond de tien blijft hangen betekent dat dat je te veel naar de tv hebt gekeken en te weinig buiten bent geweest. Tuur naar de velden, vind roofvogels in de lucht, kijk naar de kusten en de sloten en voer de mussen op het terras. Elke vogel is de moeite waard.

Haast iedere telling begint wel met één van de meeuwensoorten. Het talrijkst zijn de zilvermeeuwen en de mantelmeeuwen, die makkelijk van elkaar te onderscheiden zijn door de donkere vleugels van de laatste. Ook de stormmeeuw komt veel voor, maar niet iedereen onderscheidt die van de zilvermeeuw. De stormmeeuw kijkt vriendelijker dan de grote zilvermeeuw, door de bollere kop en de donkere ogen. Een andere gewone meeuw die makkelijk van deze drie te onderscheiden is, en dus ook veel geturfd zal worden, is de kokmeeuw, met z'n rode snavel en poten. In de zomer heeft deze meeuw een zwarte kop, die wit wordt in de winter. Door die kleuren lijkt de kokmeeuw wel wat op het visdiefje, maar dat is een sternachtige, met een langere kop en een gevorkte staart.

Nadat de meeuwen geturfd zijn, en de kauwtjes en kraaien die je ook elke dag wel tegenkomt, zal het waarschijnlijk de beurt zijn aan de scholekster, één van de meest opvallende Texelse vogels. Prachtig lang en rood is zijn snavel en hetzelfde kan gezegd worden van de poten. De veren zijn zwart en wit, de tekening is strak. Hoog op zijn poten loopt deze vogel door het veld of over het wad. Het geluid van de scholekster hoort bij Texel als de wind. *Lieuw* heet de vogel in het dialect en zo klinkt hij ook.

Eleganter nog dan de scholekster is de *kluut*, een vogel waarvan de Nederlandse naam aan het eilander dialect is ontleend. Het is dan ook een echt waddendier, je ziet de kluut vooral langs de oostkust, buitendijks en binnendijks. Het dier is helder wit met zwarte lijnen, het heeft een kuif en vooral: een kromme snavel. De snavel wijst omhoog, tot de kluut voorover buigt en over het wateroppervlak glijdt met de snavel, die dan lijkt op te gaan in de lijnen van het wad.

De kromme snavel van de wulp wijst niet naar omhoog, maar naar beneden – „de wulp wijst naar z'n gulp” – en dat is eigenlijk de enige eigenaardigheid van deze onopvallend bruine vogel. Dan is de snavel van de grutto, de trotse weidevogel, veel merkwaardiger, want die snavel is uitzonderlijk lang in verhouding tot zijn lijfje. Het maakt de grutto, die in het dialect *marel* heet, makkelijk te herkennen. Het onderscheid met de tureluur (*tjerk*), die een korte snavel heeft, rode pootjes en een iets ander verenpak, is dan ook duidelijk, al komen de vogels vaak wel in dezelfde weilanden voor.

De bijzonderste snavel van alle eilander snavels is toch wel die van de lepelaar. Het is geen schande als je tijdens het vogeltellen eens een dag geen lepelaar treft, maar een Texelvakantie zonder lepelaars, dat is alleen in de winter te verdedigen (dan zijn de lepelaars er namelijk niet). Er zijn verschillende kolonies langs de kust en ook in het land laat de lepelbek zich geregeld zien. Het is een grote, fraaie vogel met witte veren en dus die snavel, zwart en lepelvormig.

Lepelaars en aalscholvers verdragen elkaar niet zo, dus als je aalscholvers tegenkomt moet je op de lepelaar nog even wachten. Aalscholvers kom je veel tegen op het eiland. Het zijn gestroomlijnde dieren, niet heel elegant, maar hun uiterlijk doet op de een of andere manier zo prehistorisch aan dat het toch weer leuk wordt. Het mooist is het om aalscholvers te bespieden terwijl ze, na de jacht in het water, hun veren staan te drogen in de wind. Dit is goed te zien in de Slufter, maar ook langs de dijk houden zich vaak groepen aalscholvers op. Je kunt er zo uren naar kijken en je een voorstelling maken van de verveling die die beesten toch moeten voelen, omdat ze niet vanzelf droog worden.

Behalve vogels zijn er ook zoogdieren op Texel. Twee daarvan zijn van bijzonder belang. Het eerste is het schaap, het talrijkste zoogdier op Texel – zelfs talrijker dan de mens. De Texelse schapen zijn van 'n eigen ras. Wit en wollig zijn de dieren, met grote donkere ogen, waar nooit ook maar 'n schijn van intelligentie uit blijkt. Schapen kijken vooral verbaasd en als ze niet verbaasd kijken, dan kijken ze verveeld. De charme van de schapen is hun stemgeluid, dat iets menselijks heeft, iets

gemoedelijks. Het is een geluid dat je op Texel veel hoort.

Schapen kunnen allerlei posities aannemen en ze lopen ook zonder moeite op de hellingen van de dijk, maar op hun rug liggen overleven ze niet lang. Een schaap op z'n rug is een *verwenteld skeap* en zo'n schaap dient direct te worden omgedraaid. Als je er een tegenkomt, aarzel dan ook niet om de wei in te springen en het dier te redden. De boer zal het je echt niet kwalijk nemen dat je voor zoiets nobels zijn land betreedt.

Het tweede Texelse zoogdier dat zich in grote belangstelling van de toeristen mag verheugen is de zeehond. Eigenlijk zijn er twee soorten, de gewone zeehond en de grijze zeehond, maar dát maakt de vakantieganger niet zo uit. Het mooist is het om deze dieren vanaf de kust te zien liggen op een zandbank, maar dat doen ze alleen daar waar het rustig is. De kans om zeehonden te bekijken is groter op één van de robbentochten die vertrekken vanuit de haven van Oudeschild, sowieso leuke en verfrissende vaartochten. Wie graag op *safe* speelt moet een bezoek brengen aan de zeehondenopvang aan De Koog, *Ecomare*, waar je de dieren gevoerd kunt zien worden. Het uitgebreide museum bij de opvang geeft een gedetailleerd beeld van het eilander natuurleven en is voor alle leeftijden leerzaam.

Praktisch

- Bij de verschillende natuurgebieden staan informatieborden met daarop afbeeldingen van de meestvoorkomende vogels, zodat ze goed te herkennen zijn.
- Vanuit Oudeschild vertrekken verschillende robbentochten. Een mooie tocht is die met de TX10, waarbij ook garnalen gevangen worden. In het seizoen vaart deze kotter van maandag tot en met zaterdag om 10:30 en 14:00, bij drukte ook om 16:30. In de winter zijn er tochten op woensdag en zaterdag om 12:00. Reserveren via 06-51498614.
- Ecomare bevindt zich aan de Ruijslaan 92, in het duingebied ten zuiden van De Koog. Het is goed bereikbaar per fiets. Het is dagelijks geopend van 9:30 tot 17:00. Het voeren van de zeehonden vindt plaats om 11:30 en 15:30.

1.5. Smaken van Texel

Texel heeft z'n eigen klimaat, z'n eigen natuur en daardoor ook z'n eigen smaak. Zilte smaken horen bij het Texels menu: vis, natuurlijk, maar ook zeekraal bijvoorbeeld, een plantje dat gedijt in de kwelders en schorren langs de kust en dat als groente gegeten kan worden. Uiteraard wordt ook het vlees van de schapen gemaakt. Het lamsvlees is een echte delicatessen, omdat het *présalé* is, zout van zichzelf, en daardoor voller en malser van smaak. Van de schapenmelk wordt een typische,

pittige kaas gemaakt.

Maar er zijn meer smaken dan hartige. Ook de Texelse koeken zijn bijzonder, vooral de zachte, goudkleurige Texelse speculaas, de daarvan afgeleide Hoornder ring en de klassieke peperkoeken. Bakker Timmer heeft de naam hoog te houden de beste van Texel te zijn en heeft winkels in Den Burg en De Koog.

Zout, zoet, bitter: met die laatste smaak is het palet haast compleet en die smaak hoort bij bier. Er zijn meerdere brouwerijen op het eiland. De grootste is de Texelse Brouwerij, tussen Den Burg en Oudeschild, bekend van het zachte „Skuumkoppe”, een toegankelijk zomerbier, en het donkere bockbier in het najaar. Hun beste bier is wat mij betreft de Black IPA „Donkerd”. Bier van deze brouwerij is overal verkrijgbaar. Verder wordt er bier gebrouwen door De Boei aan Den Hoorn en door Eiland Brouwers aan De Koog, die beperkter verkrijgbaar zijn, maar niet minder interessant.

Behalve bier worden er ook likeurtjes en kruidenbitters gemaakt op Texel. Juttertje is het bekendste bitter, maar er bestaan er meer en die zijn ook de moeite van het proeven waard. Strender Stropertje is een verleidelijk amandellikeur.

Praktisch

- De Spar heeft een goed aanbod lokale producten. Er zijn winkels in Den Hoorn (Naal 1) en Oosterend (Kerkstraat 3).
- Bakkerij Timmer heeft winkels in De Koog (Dorpstraat 90) en Den Burg (Weverstraat 90 / Hogerstraat 4).
- Voor likeurtjes en bitters is Wijnhuis Texel aan Oosterend (Kerkstraat 11) een leuk adres, en verder Slijterij De Wit aan Den Burg (Weverstraat 18).

1.6. Taal en volk

Op Texel wonen Nederlanders en zij spreken Nederlands. Zo is het voor de toeristen en voor de meesten is dat best zo, die komen naar Texel voor het decor en niet voor nostalgisch verlangen naar een eigen eilandcultuur. Voor dat verlangen ben ik zelf altijd wel gevoelig geweest en ik heb ook altijd wel in die cultuur geloofd, al ging dat geloof altijd al samen met de droeve vaststelling dat veel van de eilandcultuur verdwijnt of verdwenen is. Die gedachte is meer en meer gaan overheersen.

De taal van Texel is Nederlands, tegenwoordig, dat is een feit. Als je al iets anders hoort dan is het Duits. Toch hoort in mijn hoofd het Texels dialect bij het eiland, het *Tessels*, en in mijn hoofd hoor ik de woorden van dat dialect, de klanken ervan, zoals ik die van familieleden ken. Het Tessels is de

taal van *huus* en *diek* (niet van „huis” en „dijk”), de taal van *Skil* en *Strend* in plaats van Oudeschild en Oosterend. In het Tessels tellen meer klanken mee dan in het Nederlands, de *ea* van *skeape* (een lange ih eigenlijk) is een andere dan die van *skepe*, en zo is er een minimaal paar: *skeape* zijn schapen en *skepe* zijn schepen. Zo zijn er ook twee lange o's, die van *boat* (een lange oh) en die van *bove*. En meer klanken! Neusklanken horen bij het Tessels, scherpe klanken, zachte klanken, diepe en hoge. Er horen warme stemmen bij. Stemmen die ik al minder ben gaan horen.

Nou goed, er zijn wel huizen met namen in het Tessels, dat is toch mooi. Als 'n soort monumentje voor 'n taal die gauw sterven gaat, ook al zal ik haar nog wel willen spreken als iemand me daarom vraagt. Maar wie vraagt dat nou?

Mocht je er echt belang in stellen het te horen, dan heb je de beste kansen aan de oostkust van het eiland. De vissers en de boeren houden het nog het langste vol. Ik zou haast zeggen: steun hen. Waardeer hun Tessels. Maar daar red je verder niks mee.

De eilander cultuur heeft twee gedaanten. Eerst is er de folklore, de eilander feesten doorheen 't jaar, de symbolische cultuur eigenlijk. Het is de cultuur van *luilak*, het lentefeest de zaterdag voor Pinksteren, als de jongeren de ouderen wekken met kabaal. De cultuur van de *meierblis*, het andere lentefeest, de vreugdevuren van 30 april, aan de vooravond van mei. Het is ook de cultuur van *Ouwe Sunderklaas*, het verkleedfeest van 12 december dat niet voor toeristen is, en van het lampionnetjeslopen op 11 november, het feest van Sint-Maarten. Prachtig zijn die tradities en ze leven volop.

Maar eilander cultuur is ook een bepaalde manier van leven. Berusting in het eiland, een zeker isolement, een leven dat z'n gang gaat zonder de *Overkánt*. Texelaars waren altijd een eigenzinnig volk en desgevraagd zullen ze je zeggen dat ze dat nog wel zijn, maar toch is er veel van de oude vrijheidszin verdwenen. De anekdotes over de oude Texelaars, die hun eigen rechters waren, hun eigen normen waren, waarvan we nu moeten vinden dat ze onbeschoft en onwetend waren... Dat we zo nu verhalen vertellen zegt genoeg en die moraal zit er ook altijd wel bij. Ook op Texel zijn er kantoren en scholen en ook op Texel zitten de mensen maar op internet naar dezelfde filmpjes te kijken die heel de wereld ziet. Je kunt je afvragen of dat dan globalisering is.

Weer zijn het de boeren en de vissers die nog het meest van het oude bewaren. Dat ligt ook wel aan hun vak. Zij hoeven niet de hele tijd gastheer te spelen voor de toeristen of carrière te maken in een of ander Overkántse bedrijf. Anderen wel en ze doen het, want het levert op.

Dat is de vooruitgang: eenheidsworst, maar tegelijk ook een decor dat er mooier bij ligt dan ooit, want natuurbeheer en monumentenzorg zijn uiteindelijk ook maar Overkántse bedrijven en toegevingen aan de toeristenindustrie.

2. Oosterend en de oostkust

De oostkust van Texel heeft nog het best z'n oude karakter bewaard. Daar zijn verschillende verklaringen voor. Economisch is het een streek die nog sterk op de oude economie, van landbouw en visserij, gericht gebleven is. Toch zijn ook hier huisjes voor toeristen, maar de toeristen die er komen zijn wel van een ander soort. Nergens zit je verder van de zandstranden dan hier. Hier kom je voor de rust, niet voor het vertier. Hier kom je eigenlijk juist voor dat oude karakter. En de Texelaars die er blijven wonen, wonen er ook om dat oude karakter – zo houdt het zichzelf in stand. Het zal de lezer niet verrassen dat ik mijn eigen gids voor Texel hier het liefste laat beginnen.

2.1. Het land achter de dijk

Het Texelse landschap doet langs de oostkust denken aan wat er direct aan de overkant van de Waddenzee ligt: Friesland, met z'n groene weilanden, hoge boerderijen en dorpen in de verte, een land dat je moet zien vanaf de dijk die het omklemt. Het oosten van Texel moet je ook vanaf de zeedijk zien, dan heeft het iets dromerigs, iets eindeloos. Er is veel water en er zijn veel boerderijen met rode daken en altijd is er de stoere toren van Oosterend. De wegen zijn hier niet recht, ze slingeren, het is soms niet te voorspellen waar ze heengaan. In het westen grenst dit gebied aan de glooiing van de Hoge berg en aan Den Burg. In het noorden grenst het aan polders die wél recht zijn. In het zuiden is er Oudeschild. Het oosten, dat is de Waddenzee.

Het is een goed land om doorheen te fietsen. Dan heb je geluk als je staande wordt gehouden door een boer met een geconcentreerde blik die, nadat hij je tot staan heeft gebracht, z'n schapen verweid: een kudde trekt over het smalle weggetje van het ene weiland naar het andere. De weg wordt daar vuil van, maar dat hindert niet. Wie naar het westen kijkt ziet dat de regen die aan de vooravond zal vallen zich al samen dromt voor de Noordzeekust. Alles zal schoonspoelen.

Weilanden met schapen, weilanden met koeien. Vooral ook: weilanden met vogels. Gele bloemen als het er de tijd van 't jaar voor is, koeien als die niet op stal staan, lammetjes in het vroege voorjaar, maar altijd: vogels. Hun geluid verschilt wel. Het zware gakken van de ganzen hoort bij de winter, het paniekerige gekwetter van de scholeksters en de kieviten bij het voorjaar. Soms, in een slootkant, een houtduif. Eigenlijk maar weinig meeuwen. Wie in de lucht staart ziet eerder de buizerd of de majestueuze kiekendief.

De boerderijen zijn stil. Hier zijn weinig winkels, geen voorzieningen. Daarvoor moet je in de

dorpen zijn en die dorpen zijn hier, in dit land achter de dijk, ver weg, zelfs verder dan het lijkt, want de wegen maken die rare bochten die je zonder kaart niet raden zou.

2.2. Het land tussen de dijk

Er is land achter de dijk, maar er is ook land tussen de dijk. Dat komt door de watersnood, met een omweg. De watersnood van 1953 eiste ook op Texel z'n tol, de zee nam eilanders mee en richtte schade aan – maar wel van een andere orde dan in Zeeland. Dat het Deltaplan dan ook meer aandacht voor Zeeland had dan voor Texel, dat kon men aanvankelijk best begrijpen. Maar de

voorgenomen dijkverhoging werd te lang uitgesteld, de Texelaars trokken naar Den Haag, eisten besluitvaardigheid... Zo werd besloten de oude, lage zeedijk te vervangen door een hoge, nieuwe. De nieuwe dijk zou een eigen verloop krijgen en soms links, soms rechts van de oude dijk lopen. Elders lopen nieuwe en oude dijk gelijk en is de oude door de nieuwe bedolven. Maar tussendijks, dat is het land op die plekken waar de nieuwe dijk een andere route nam dan de oude.

De tussendijkse landjes zijn eilanden op zichzelf. Soms weiden er schapen, maar meer nog is de natuur er z'n gang gegaan en kun je er nu naar eenden en meeuwen kijken, naar kluten en strandlopers, naar aalscholvers soms ook.

Een wandeling over de dijk, bijvoorbeeld van Oost naar Oudeschild, is een mooie manier om deze natuurgebieden te ontdekken. Uiteraard is er dan ook meteen de Waddenzee, aan de andere kant van het gras.

2.3. De Waddenzee

Texel heet een waddeneiland, maar de Waddenzee is er maar aan één kant. De Waddenkust verschilt in haast alles van de Noordzeekust. De Noordzeekust is van zand, de Waddenkust is van steen. Langs de Noordzee liggen duinen, de Waddenzee begint achter de dijk. De Noordzeekust is toeristisch, de stranden liggen vol bij goed weer en daar zijn strandtenten voor, met vers getapt bier en frieten. Langs de Waddenkust is het juist stil, er is halverwege de weg van Oost naar Oudeschild een surfstrandje met een kiosk en dan niks tot Oudeschild.

De Waddenzee is de zee van het oosten. Je kunt er vanaf Texel niet de zon in zien ondergaan, om dat te zien moet je in Friesland zijn, in Harlingen bijvoorbeeld. Maar voor een zonsondergang kun je op Texel al prima terecht aan de Noordzeekust. Bijzonder is dat je aan de Waddenkust de zonsopkomst mee kunt maken. Wie dat in de zomer wil doen, als het weer zich er het beste voor leent, moet uiteraard vroeg de veren uit, maar dan is het ook mooi. Her en der staan bankjes aan de dijk, vaak beschut tegen de wind, en wie daar gaat zitten ziet zwart grijs worden, grijs paars, paars rood en rood de dag. Het mooist is het om de zonsopkomst te zien bij eb, maar ook als de zee alleen maar van water is levert het schouwspel prachtige herinneringen op.

Dat er aan de Waddenkust geen stranden zijn wil niet zeggen dat je in de Waddenzee niet kunt baden. Dat kan heel goed, maar het kan niet overal. De Waddenzee is immers ondiep en valt iedere eb droog, alleen de geulen zijn diep genoeg en die vind je bij de sluisjes in de dijk. Hier wordt het slootwater afgewaterd, dat heeft die geulen veroorzaakt natuurlijk, cultuur en natuur gaan hier in elkaar over. Het water is zacht van temperatuur, weinig zout, en verrassend helder.

Wie baadt in het Waddenwater zal automatisch ook kijken naar het droge – want als het eb wordt, wordt dat droge steeds groter, weidser wordt het. Even is het alsof je in het land staat.

Het ebben is een fascinerend proces dat zich eenvoudig laat lezen. De stroompjes kiezen een richting – die van het zuidwesten, in principe, maar de stroompjes trekken geen rechte lijnen. De stroompjes kronkelen en borrelen zonder dat het gevaarlijk wordt. Iedere eb is anders, iedere eb hertekent de zeebodem, want dat is wat de stroompjes doen: als het water zakt worden het kleine kreken in de nu haast droge bodem van de zee.

Dan: eb! Een grijze plaat waar je niet af van lijkt te kunnen vallen voor je bij het einde van de aarde bent. Een magisch tapijt in tinten die je nog niet gezien hebt, als je deze eb nog niet hebt gezien. Wie de tijd neemt ziet dat het tapijt in beweging is. Er ontstaan kleine trechtervormige kuiltjes in en even later vullen die zich met een spiraal van zandkorrels, als een klein drolletje. Het zijn de pieren die dit doen, wormpjes die ondergronds leven en zich daar voeden met wat zich tussen de zandkorrels bevindt.

Wie nu opkijkt zal een veld vol pieren ontdekken, de hoopjes ontstaan overal en ze verdwijnen niet, ze blijven liggen tot de vloed komt. Maar zover is het nog niet, eerst komt het laagtij. De stroompjes stoppen, het lijkt wel alsof het wad ademhaalt, alsof het ook echt stiller wordt.

Wie van het leven weet kan nu jagen. Met een sleepnetje is het geen kunst om wat garnalen op te vissen van de bodem van de kreken. Wie op het droge wad met zijn vingers door het natte zand trekt, zal er schelpen vinden: de kokkels. Ook scheermesjes en alikruiken zijn er te vinden. Ze zijn allemaal eetbaar. Een Texels gerecht is kokkels met spek (eerst koken, de schelpen die dicht blijven

weggooien, dan bakken met het spek in het vet dat met het spek vrijkomt).

De mens is natuurlijk lang niet de enige die jaagt in het wad. Ook vogels strijken hier neer, sommige in grote groepen, anderen ieder voor zich. De kanoeten zijn echte zwermers als ze landen, en als ze over het wad bewegen lijken ze wel een kluwen van bruin en grijs, ze gaan op in het wad zoals het wad ook opgaat in de horizon.

Zorg dat je vies kunt worden, dus oude kleren draagt, dan kun je zonder aarzeling wat verder het wad op gaan en hurken langs één van de geulen. Het leven is dan onder je, boven je en om je heen, en als je je hand in het water steekt sta je in contact met de hele wereld.

Na het laagtij komt de vloed weer op, maar dat gebeurt natuurlijk niet in een paar seconden. Het is een geleidelijk proces dat begint in het zuidwesten. De stroompjes stromen vol, de kreken komen weer in beweging. Meer en meer vogels vliegen op om naar de veilige landjes tussen de dijk te gaan. Ook de mensen van het wad komen weer in beweging. In hun emmertjes nemen ze niet zelden de maaltijd van vanavond mee.

Praktisch

Wanneer het eb is kan men nalezen in de Texelse Courant en uiteraard online.

Een mooi gebied bevindt zich net achter Oost. Hier kan ook geparkeerd worden op de dijk.

Er is een sluisreek en er is een vrij uitgestrekt gebied dat droogvalt.

2.4. Oost

Het land achter de dijk is leeg, er zijn hoogstens enkele buurtschappen, wat boerderijen in een groepje. Oosterend, het grote dorp van het oosten, ligt verder landinwaarts. Maar dan is er nog Oost. Een dorpje van bomen en rode daken, zonder kerk en zonder kroeg, daarom meestal een gehucht genoemd. Oost is één van de meest schilderachtige stukjes Texel, hoewel het de laatste jaren niet fraaiër geworden is na de afbraak van de oude school uit 1774, iets dat voorkomen had moeten worden.

Maar voor wie dit kan vergeten – iets wat ik niet kan, maar dat is persoonlijk – is Oost werkelijk een hoogtepunt van idylle. De straatjes slingeren niet, ze meanderen, het duurt even voor de wandelaar opmerkt dat ze samen een kring vormen. Oost is een kring rondom een groen middenveld, waar schapen staan. Er staat een enkel huis met weer een rood dak, maar de meeste bewoning is aan de buitenkant van die ring.

Oost was ooit het einde van het eiland. Ten noorden van Oost is nu land, maar tot in de 19^e eeuw was dit nog een wadengebied. Oost maakte de uiterste noordoosthoek van het eiland uit, de huizen

stonden als het ware op een landtong in de zee. Het was geen sinecure om het dorp te bereiken en blijkbaar ook niet om het te verlaten, want de Oosters verhuisden hoogst zelden.

De Oosters hadden de naam nog eigenzinniger te zijn dan de andere eilanders, wat uit talloze anekdotes moet blijken. Zo is er het verhaal van de „tweede postbestelling”: toen de grotere dorpen opstieten in de vaart der volkeren en door de Nederlandse posterijen maar liefst twee keer per dag van brieven voorzien werden, besloten de Oosters dat ze niet achter konden blijven. Ze vroegen in 1911 om een tweede postbestelling, maar daar kon volgens het postbedrijf geen sprake van zijn, zoveel post kregen de Oosters immers niet? De oplossing was gauw gevonden: alle kennissen en familie werden ingeschakeld om maar zo veel mogelijk brieven naar Oost te sturen, zo veel, dat de posterijen wel overstag móesten gaan. Wat ze nog deden ook. Lang heeft de glorie tijd van Oost niet geduurd, want al gauw hield de brievenstroom op en was er geen argument meer voor een tweede postbestelling. Voor de postbode een hele opluchting, want Oost was in die dagen nog een netwerk van zandpaadjes en poortjes zonder avondverlichting.

Het moderne Oost is grotendeels geasfalteerd, maar nog niet helemaal, enkele zijstraatjes zijn nog altijd onverhard. Verder is er niet bijzonder veel te zien, maar dat hoeft ook niet. Het dorp leent zich uitstekend voor een wandeling op een warme zomeravond en vanuit Oost ben je zo weer aan de Waddenzee.

2.5. 't Noorden en de Bol

Het stuk Waddenzee boven Oost werd in 1876 drooggemalen. Zo ontstond polder 't Noorden, een strak verkavelde polder die toch aantrekkelijk is, omdat er langs de kust het nodige van het oorspronkelijke wad is behouden. Vanuit de lucht zijn nog goed de kreken te herkennen die hier ooit de uitlopers van de zee waren. Het water is nu helder blauw, het valt niet meer droog. Op zonnige dagen weerspiegelt het water de karakteristieke molen die te midden van de dammetjes staat, molen „de Bol”. Het is een fotogeniek stukje Texel.

Tussen de Stuifweg en de zee is in de laatste jaren een nieuw natuurgebied ontstaan, Utopia. Hier wordt geprobeerd nog meer van de natuur van vóór de inpoldering te herstellen door het water meer ruimte te geven en de oevers te laten verwilderen. De eerste resultaten stemmen optimistisch.

Utopia grenst weer aan polder De Eendracht en aan De Schorren, beide vogelrijke gebieden waar de natuur volop de ruimte heeft. Voor mensen zijn deze gebieden beperkt toegankelijk.

't Noorden is niet echt toeristisch. De lange Schorrenweg is een polderweg zoals er in Nederland talloze zijn. De kustlijn, met de molen en de genoemde natuur, is de enige trekker. Het gebied is dan ook bijzonder rustig gebleven.

Praktisch

- Waddendijk Avanti (Stuifweg 22) is een rustig parkje met zomerhuisjes. Het natuurgebied Utopia grenst direct aan het park. www.waddendijkavantitexel.nl
- Lokaal geproduceerde aardbeien en andere lekkernijen kun je kopen bij de Reuze-Aardbei, Schorreweg 32. Dit is zelfbediening, op basis van vertrouwen.

2.6. Oosterend

Het eigenaardige stratenplan van Oosterend (*Strend*) voorziet in veel verschillende mogelijkheden om het dorp binnen te komen. Iedereen zal wel zijn eigen voorkeur hebben, maar zelf geloof ik niet dat het mooier kan dan vanuit Oost. Eerst passeer je dan nog Zevenhuizen, het schilderachtige gehucht met inmiddels acht huizen, aan één kant van de straat, bomen daar tegenover. Vervolgens draai je het dorp in (Kotterstraat) en zie je om je heen de bebouwing steeds ouder worden. Niet alles is mooi en dat hoeft ook niet, het gaat om de illusie van een tijdsfuiik. De straat verandert van naam: Peperstraat. Hoe ouder de straat wordt, hoe nauwer ook. Uiteindelijk eindigt de Peperstraat in een bochtje dat uitgeeft op het Kerkplein.

Het Kerkplein is het hart van Oosterend en niet alleen van dit dorp is het de oudst bewoonde plek, het is één van de oudst bewoonde plekken van het hele eiland. De kerk van het dorp, met z'n kloeke toren, domineert het plein. Rondom de kerk is een begraafplaats waarover je wandelen kan, dan zie je het gebouw ook beter. De noordmuur is het oudst, die is nog Romaans. Aan de andere muren is later nog gemetseld, maar het hele

gebouw heeft de uitstraling van een middeleeuwse dorpskerk kunnen bewaren. Het schip is bescheiden, de toren stevig en vrij hoog: die diende als baken voor de scheepvaart.

De straatjes rondom het groene kerkhof staan vol typische huisjes. Gele steentjes en witte pleister wisselen elkaar af, de bovenverdiepingen zijn meestal van hout en groen geverfd. Naast de huisdeuren hangen typische naambordjes in de vorm van het eiland. De straten dragen namen als Blazerstraat, Koetebuurt en Verlorenkost. De naam Oesterstraat verwijst naar de ooit zo lucratieve oestervisserij, die uiteindelijk tot overbevissing leidde.

Zolang je niet de angst hebt te verdwalen, is het plezierig dwalen in de straatjes. Wie dwaalt zal gauw genoeg ook andere kerkgebouwen ontdekken. Er is een tijd geweest dat Oosterend verscheurd werd door godsdienststrijd en kerkgenootschappen elkaar vurig besteden. Die tijd is gelukkig voorbij, maar veel andere dingen zijn bij het oude gebleven. Oosterend is niet alleen decor: nog altijd werken veel inwoners in de visserij. Op veel manieren is Oosterend het authentiekste dorp van Texel.

Het voorzieningenniveau in Oosterend is beperkt. Er is een supermarkt, „Koot” in de volksmond, een filiaal van Spar. Het Wijnhuis wordt gewaardeerd om de eigen likeuren, zoals het Strender Stropertje. Verder is er een genoeglijk dorpscafé waar je ook prima kunt eten, met de bescheiden naam Het Cafeetje. Een klassieker voor wie Texel met kinderen bezoekt is pannenkoekenhuis Strends End, maar ook voor volwassenen kan het hier goed toeven zijn. De pannenkoeken, zoet of hartig, kunnen ook als lunch worden gebruikt.

Praktisch

- Spar Koot, Kerkstraat 3. Een kleine dorpswinkel, prima voor de kleine boodschapjes. Het assortiment is beperkt, maar er zijn wel de nodige streekproducten.
- Het Cafeetje, Kerkstraat 7.
- Wijnhuis Texel, Kerkstraat 11
- Strends End, Achtertune 9

3. Oudeschild en de Hoge Berg

Tot in de jaren zestig kwamen badgasten en andere reizigers aan land in de haven van Oudeschild (Tessels: *Skil*). Daar legden de oude boten van de TESO toen aan, niet in de moderne en al te zakelijke haven die nu aan de zuidpunt ligt. Het was een tijd van wandelaars en fietsers, de auto was nog nauwelijks van belang. Schoolkinderen uit Den Helder gingen op dagtocht naar de Hoge Berg, de heuvel die vanuit de haven op wandelafstand ligt. Handelslui gingen over de Schilderweg naar de markt aan Den Burg. Vissers zagen hen komen en gaan en zij zijn gebleven, want ook nu nog is Oudeschild vissershaven en havendorp.

3.1. De haven van Texel

De drukste en economisch belangrijkste haven van Texel mag dan de nieuwe veerhaven zijn, ook nadat de TESO-boten uit Oudeschild zijn verdwenen is dit voor de Texelaars „de haven”. Voor wie enige tijd op het eiland verblijft is dat ook zo, want in de veerhaven heb je dan alleen nog iets te zoeken als je van het eiland vandaan moet, verder is daar niks. De haven van Oudeschild is juist levendig en

een prima plek om een middagje te flaneren. Je kunt er een visje eten, een biertje drinken, er naar de boten kijken en naar de zee en zijn getij, naar de rode en groene boeien die de paden van de vaargeulen markeren... Het is voor toeristen én Texelaars een genoeglijke plek.

De beste middag om in de haven te besteden is vrijdagmiddag. Dan loopt de vissersvloot binnen en dat heeft toch iets magisch. Er is de boottijd van het veer, maar dit is voor de vissers en hun familie natuurlijk de échte boottijd. De hele week is de vloot op zee geweest om daar schol en tong te vissen, de voornaamste vissoorten die door de Texelaars bevist worden. De kotters die de havenmond binnenvaren hebben al die vis al niet meer bij zich, die is afgeleverd bij de afslag in Den Helder. Deze boten hebben alleen nog bemanning aan boord en dat is toch het belangrijkste.

In het weekend ligt het werk in de haven niet stil. De schepen worden onderhouden, als er reparaties nodig zijn worden die uitgevoerd. Zondagavond laat vertrekt de vloot weer voor een nieuwe week op zee.

Texel heeft één van de grootste en modernste vissersvloeden van Nederland. De visserij is nog altijd een belangrijk middel van bestaan op het eiland, hoewel de steeds strengere regelgeving en het gevaar van overbevissing de sector zeker parten spelen. De Texelse vloot innoveert, wil duurzaam en vooruitstrevend zijn, maar investeren is duur en lang niet gemakkelijk. De boottochten met toeristen zijn voor sommige vissers een goed alternatief gebleken.

De haven van Oudeschild wordt verder meer en meer gebruikt voor de pleziervaart. Er liggen jachtjes en zeilboten. Bij mooi weer zorgen zij voor extra verkeer op het wad, zodat je het bochtige tracé van de vaargeulen nog beter kunt volgen.

De blik op zee levert prachtige vergezichten op, maar de haven zelf is ook erg fotogeniek, zeker als de vloot binnen is. De schepen met hun zware masten en grove netten geuren naar volle zee en olie. Warme geuren zijn het, ruwe geuren ook, die een prettig contrast zijn met de opgepoetste toeristenvreugd die je op zoveel andere Texelse plekken al hebt. Hier wordt nog echt werk verzet. Maar toeristenvreugd is er in de haven dus ook, er zijn boottochten te boeken en verder kun je er prima eten en drinken. Wie er toch een middagje is zal dat uiteindelijk natuurlijk ook gaan doen.

Praktisch

- Robbentochten met de TX10. In het seizoen vaart deze kotter van maandag tot en met zaterdag om 10:30 en 14:00, bij drukte ook om 16:30. In de winter zijn er tochten op woensdag en zaterdag om 12:00. Reserveren via 06-51498614.
- Eetcafé De Kombuis, Haven 10.

3.2. Een dijkdorp met uitzicht

De haven ligt buitendijks. De gebouwen op de haven zijn zo gebouwd dat dat geen groot probleem is. Als het echt hoogwater is – springtij, vloed, oostenwind – dan wil het wel gebeuren dat de haven overstroomt en hoewel dat geen leuke beelden zijn, is het geen ramp. Het eigenlijke dorp ligt achter de dijk en die dijk is op Deltahoogte.

Wie op de dijk staat en naar het oude dorp kijkt zal misschien al in zijn hoofd kunnen reconstrueren, dat de dijk ooit anders gelopen heeft. Oudeschild is nu een groen dorp met een brink, er staan bomen en er groeit gras tussen de dijk en het smalle straatje waarlangs de huizen staan. Deze brink is een vriendelijk cadeau van de dijkverhogers: de nieuwe, zwaardere dijk werd iets meer in zee gebouwd, de oude lage dijk werd afgegraven, zo ontstond het veld. Aangenaam wonen moet het zijn, maar het dorp heeft zo natuurlijk ook wel iets van z'n karakter opgegeven. Ooit liep de dijk dicht langs de huizen, veel dichterbij was het water, bij boos weer spatte het over de dijk tegen de

houten gevels aan... Maar dat blijft nu bij fantasie, Oudeschild is een vredig landdorp geworden. Oudeschild is jonger dan de andere dorpen op het oude Texel, alleen polderdorp De Cocksdorp is nog nieuwer. Het heeft dan ook een andere bodem: dit dorp ligt in de zeeklei, het land is zompig, de grond ligt laag.

Oudeschild ontstond pas toen er scheepvaart was. Voor de dijk lagen hier schepen van nog 'n heel andere orde dan de vissersboten van vandaag: zeilschepen, van hout, met hoge masten en kanonnen langs zij. Het was de vloot van de VOC die hier aanlegde, maar ook de oorlogsvloot van de Republiek, handelsschepen met meer bestemmingen dan Indië alleen. De „Rede van Texel” was de laatste veilige haven voor de verre tochten die de schepen te wachten stonden, hier werden goederen ingeslagen en water vooral, het zuivere water van de Texelse bron verder landinwaarts.

Oudeschild is zo dus ontstaan in de Hollandse Gouden Eeuw. Het was eerst niet veel, een rijtje huisjes langs de dijk, maar later kwam er een kerk gereed en in die kerk herinnert het interieur nog aan die bijzondere begintijd. Rijke kooplieden bezochten deze kerk, maar ook zeehelden als Tromp en De Ruyter, die het interieur van de kerk verfraaiden met prachtige kandelaars. Als je de gelegenheid hebt dit kerkje te bezoeken moet je dat dus zeker niet overslaan. De geschiedenis van het dorp en zijn Reede wordt verder toegelicht in het museum Kaap Skil, bij de opvallende molen. Wie de molen voorbij is komt in een deel van Oudeschild dat niet pittoresk is, maar toch belangrijk: in loodsachtige gebouwen zitten hier allerlei winkels en bedrijven, waaronder viswinkel Van der Star. Dat is de beste plek op het eiland om verse vis te kopen.

Praktisch

- Kaap Skil, Heemskerckstraat 9
- Vispaleis en rokerij Van der Star, Heemskerckstraat 15

3.3. Het Skillepaadje

Achter het witte kerkje eindigt het dorp en begint het *Skillepaadje*, het smalle fietspad dat naar de hoger gelegen delen van het eiland voert. Het begin is nog laag, om ons ligt nu het zompige land waarop ook Oudeschild gebouwd is. Toch is het naderende hoogteverschil meteen duidelijk. Dat de heuvel aan de horizon door de eilanders altijd *de Hoge Berg* genoemd is, blijft misschien wat overdreven, helemaal onbegrijpelijk is het vanuit dit lage land toch niet.

Het land is hier open en licht. Het is in trek bij weidevogels, maar ook watervogels weten de slootjes te vinden. Het slootje naast het Skillepaadje is de Skilsloot. Helder oogt het water niet, maar de donkere, roestige kleur van het water wijst wel op een hoog ijzergehalte. Het is water dat vloeit vanaf het hoge land en inderdaad is dat ijzerrijk. Het bronwater is smakelijk en bovendien lang houdbaar en dat was van bijzonder belang voor de eilander economie.

Als je nu omziet is daar weer het dorp met z'n rode pannendaken en de witte Zeemanskerk. Achter dat dorp moeten ooit hoog de masten en de zeilen van de zeeschepen uitgerezen hebben. Het houdbare Texelse water was de voornaamste reden van hun komst: dit water werd meegenomen aan boord, het bleef weken drinkbaar en dat was nodig, want tot Zuid-Afrika zouden de Hollanders geen bevriende havens meer tegenkomen.

Het Texelse water werd gewonnen uit putten die eigendom waren van het weeshuis aan Den Burg. Daarom werden ze wel Wezenputten genoemd, of *Wezepette* in het dialect. Het water werd voor een goed bedrag verkocht en van de opbrengsten kon het weeshuis blijven bestaan. Tot in de jaren zestig werd al het drinkwater van Texel hier gewonnen, tegenwoordig komt het eilander water van de *Overkánt*.

De putten zijn nog zichtbaar, tenminste, twee ervan. Ze liggen bij de grijze hoeve Brakenstein. Dit was ooit dus het inzamelpunt voor het drinkwater van de VOC. In grote tonnen werd het over de sloot naar Oudeschild gevaren en daar ging het aan boord.

Brakenstein zelf is ook een bezienswaardige plek, al moet het hier ooit mooier zijn geweest, toen er een grote Franse tuin om de boerderij heen lag en de hoeve zelf ook meer grandeur uitstraalde. De bewoners waren toen rijke lieden, ze behoorden tot de eilander elite, en de salon was ook in trek bij gasten van de vaste wal. Toerisme avant la lettre waar je nu haast niks meer van ziet.

3.4. De voet van de berg

Na Brakestein gaat het Skillepaadje eindelijk omhoog. Het glooiende gebied dat het hart van het eiland vormt is een beschermd landschap, en met een goede reden, want nergens oogt Texel zo

eigen, zo karakteristiek als hier. Niet alleen de glooiing maakt het gebied on-Nederlands, ook de aarde walletjes om de weilanden zijn bijzonder. Onwillekeurig doen ze denken aan de muurtjes op het Engelse platteland.

Het hoogste punt trekt bezoekers, maar het is aardig om ook de rest van het gebied te verkennen. Aan de voet van de berg, waar het fraaie Sandershuus staat, een stolpboerderij met gele steentjes, riet en natuurlijk een houten bovengevel, is een insectenreservaat te vinden. Eigenlijk is dat reservaat een wond in de berg, een afgraving van leem dat nodig was voor de dijkenbouw.

Het harde leem dat hier in de grond zit, verscholen onder een laag zand, heet „keileem”. In dit leem zijn flinke stukken steen aan te treffen, keien, en die keien zijn soms ook bovengronds gekomen. Als zwerfstenen liggen ze verspreid over het gebied. Het landschap wordt er nog Engelser door, of Bretoenser – dat hangt van je eigen verlangens af.

De zwerfkeien en het leem komen van origine uit Scandinavië. Tijdens de ijstijden duwde het ijs deze grondstoffen naar het zuiden, zodat er heuvelige ijsranden ontstonden in verschillende delen van Europa. Van zo'n afzetting is ook Texel een overblijfsel. Dwars door Nederland gaat de keileemgordel, van Texel naar Huisduinen (Den Helder), zo door naar het voormalige eiland Wieringen, via Friesland (Gaasterland) tot in Overijssel (Land van Vollenhove): het is alsof Texel eigenlijk deel is van een groter land, dat maar her en der boven zee uitrijst, maar dan wel een stevige bodem biedt en dus een toevluchtsoord voor de vroegste bewoners van de delta.

Dit landschap, met z'n groene heuvels en kronkelende weggetjes, is dus de werkelijke reden van bestaan van het eiland. Zonder het keileem was er geen eiland geweest, zonder het keileem had de hele Nederlandse kuststrook er anders uitgezien. Texel is het ophangpunt van de delta, stellen geologen: door deze keileemrug konden zand en slik zich hechten en ontstond het drassige land dat uiteindelijk door de Nederlanders drooggemalen werd.

Het landschap hier is een wonder van natuur, maar toch is het vooral ook een cultuurlandschap. De schapenboeren hebben het in gebruik genomen en daaraan dankt het z'n karakteristieke indeling. De aarden walletjes zijn de *tuunwalle*, „tuinwallen” of eigenlijk „schuttingwallen” (*tuun* is oorspronkelijk hetzelfde woord als het Duitse *Zaun*). Ze worden gemaakt van gestapelde graszoden en opgevuld met zand. Op de wallen groeien zeldzame grassoorten, waardoor ze een andere kleur hebben dan het vochtigere gras tussen de *tuunwalle*.

In het weiland zijn her en der diepe kuilen te zien, de *kolke*. Zo'n kolk is eigenlijk maar een vijver, een kunstmatige bron, waarin grondwater omhoog komt. Van dit water drinken de schapen.

Opvallender dan de walletjes en de kolken zijn de merkwaardige halve boerderijtjes die lukraak over het land lijken te zijn verspreid. Ze hebben een aflopende kant in de richting van het westen en een opstaande muur richting het oosten. Aerodynamica is dat: de wind komt meestal uit het westen, maar zelden uit het oosten, dus is de gestroomlijnde kant op het westen gebouwd. Deze schuurtjes heten *skeapeboete*, schapenschuren, maar die naam is misleidend. Eigenlijk zijn het gereedschapsschuurtjes voor de boeren, die anders wel érg lang moeten sjouwen door het heuvelachtige land.

3.5. De Hoge Berg

Midden tussen alle glooiing ligt de hoge bult die boven haast alles uittorent: de Hoge Berg. Veel mensen geloven graag dat dit de hoogste plek van het eiland is, maar dat is niet waar, de duinen van Den Hoorn zijn nog hoger en eigenlijk zie je dat ook wel als je bovenop staat, want voorbij de duintoppen van de zuidpunt kun je niet kijken.

Maar wat je allemaal wel ziet! Het uitzicht blijft boeien en je zou het dan ook niet vluchtig moeten passeren, maar er tijd voor uit moeten trekken. Verschillende smalle paadjes voeren naar de top van de „berg” en daar staat een bankje en een rond bord met uitleg over de horizon.

Natuurlijk is er de zee, daar kijkt haast iedereen als eerste naar. Het echte eilandgevoel is toch ook: de zee rondom je kunnen zien. Op de Hoge Berg kan het. Het blauwe, harde water van het Marsdiep, de zachtere grijstinten van het wad, de verdwijnende kim in het oosten, het is allemaal te zien. Natuurlijk zie je dan ook de *Overkánt*, de vaste wal, de rechte en hoge havens van Den Helder met hun dokken en kranen, de vuurtoren van Huisduinen... Wie verder kijkt zal bij helder weer ook de kerktorens van Wieringen ontdekken en de dijken die Amstelmeer en IJsselmeer van de Waddenzee scheiden.

Maar dat is een wereld waar je nu niet bent, het eiland dringt zich op. De masten en netten van de haven van Oudeschild, het kerkje van het dijkdorp, die zijn eenvoudig te herkennen. Maar ook het witte torentje van Den Hoorn dat je vanaf de veerboot al zo goed kon zien. Natuurlijk ook de veerboot zelf, altijd onderweg over het Marsdiep. De zwarte streep van de Pontweg, de schaduwen van de bossen aan de duinrand, dan noordwaarts de kerken van Den Burg en zelfs iets van de hotels die aan De Koog staan.

Natuurlijk is een uitzicht voor iedereen anders. Er zijn mensen die niet eerst naar de verte kijken, maar naar wat er om hen heen is. Schapen, de golvende lijnen van de *tuunwalle*, vogels natuurlijk.

Maar ook, beneden, aan de andere voet van de Hoge Berg: een groot gebouw, in strakke metselsteen, met daarnaast de bekende vlaggen van het Texelse Bier. Daar staat de brouwerij.

3.6. De Texelse Brouwerij

In het eerste hoofdstuk vermeldde ik al dat er meer brouwerijen op Texel zijn, kleintjes, die ik sympathiek vind en die ieders steun verdienen. De Texelse brouwerij onderaan de Hoge Berg is helemaal niet klein en heeft in principe ook geen steun nodig, zo succesvol zijn hun bieren, maar sympathiek blijf ik ook deze onderneming vinden. Ze waren toch de eersten die Texel als bierbestemming op de kaart zetten en hun pionierswerk heeft veel betekend voor de hele Nederlandse biercultuur, die de laatste jaren zo tot bloei gekomen is en die mij aan het hart gaat.

Het gebouw van de brouwerij is een oude kaasfabriek, het resultaat van ander pionierswerk. Het schapeneiland Texel was geen plek voor koeienboeren, tot door bemesting en betere bodembeheersing daar vanaf de 19^e eeuw toch ruimte voor ontstond. Die koeienboeren produceerden veel melk, goede melk, maar omdat het lastig was die melk vers naar de afzetmarkt aan de andere kant van de zee te krijgen, werd er van die melk kaas gemaakt. Dat gebeurde hier, tot de nieuwe veerhaven het mogelijk maakte toch efficiënt te transporteren naar de vastewal – toen werd de noodzaak van kaasproductie snel minder.

De Texelse Brouwerij zet iets van de oude geest voort door vooral met lokale producten te werken. Wie over het eiland fietst ziet soms de graanvelden waarlangs op borden staat de lezen, dat er graan voor Texels bier wordt geteeld. Zo is de brouwerij direct verbonden met vele takken van de eilander economie.

Overal, in letterlijk ieder café op Texel, is het eigen bier te koop. Toch loont het om het proeflokaal van de brouwerij te bezoeken, want daar hebben ze vaak weer andere soorten op tap en je krijgt er extra uitleg bij. Ook een rondleiding door de brouwerij is mogelijk. Voor wie vooral de kleine Nederlandse brouwerijtjes gewend is zal zo'n rondleiding een bijzondere ervaring zijn, want de Texelse Brouwerij is merkbaar groter, met moderne bottellijnen en grote glimmende ketels.

Natuurlijk stemt wandelen dorstig, dus een bezoek aan de brouwerij is een goede afsluiter van een wandeltocht op en om de Hoge Berg.

Praktisch

Texelse Bierbrouwerij, Schilderweg 214. Maandag tot en met zaterdag geopend van 10:30 tot 18:00. In het laagseizoen gelden aangepaste openingstijden. www.texels.nl

4. Den Hoorn en de zuidpunt

De waddenkust van Texel beantwoordt, en eigenlijk is dat ironisch, maar nauwelijks aan het clichébeeld dat mensen van de Waddeneilanden hebben. Bij Waddeneilanden horen immers plaatjes van stranden, duinen en bossen. Dat Texel meer te bieden heeft dan alleen dat is natuurlijk een troef, maar dat er inderdaad een grote aantrekking uitgaat van een landschap dat die drie ingrediënten in zich heeft zal ik hier niet ontkennen. Het mooiste landschap met die drie zekerheden en meer vind je rondom het fijne dorp Den Hoorn.

4.1. Den Hoorn

Den Hoorn is geen heel groot dorp, maar het heeft wel een grote symbolische waarde voor iedereen die Texel bezoekt en ook wel voor wie er vandaan komt: het witte kerkje is zo ongeveer het eerste dat je, als je aan komt varen, van het eiland ziet. Dat is ook wel de bedoeling van dat kerkje, het heeft een hoge toren om een baken voor de scheepvaart te zijn, op die toren staan ook grote lampen die 's nachts verraden waar het kerkje staat. Zo ondersteunt Den Hoorn de vuurtorens van Huisduinen en van Eierland (de noordpunt van Texel).

Wie het kerkje nadert ziet dat het net buiten het dorp staat. Daar is 'n bijzondere reden voor, maar die vertel ik dadelijk wel. Eerst lonkt het dorp zelf. Alle weidsheid om het dorp heen zou je haast vergeten als je de bebouwde kom binnengaat, zo intiem is het daar. De Herenstraat is een smal straatje zoals dat ook in Oosterend had kunnen liggen,

alleen is het langer en gaat het voorzichtig omhoog tot het Klif gaat heten. In het dorp staan weer de typische huisjes van gele steen en witte pleister, met hun groene gevels van hout en de rode pannetjes.

Achter de huizen langs loopt een paadje dat Hoge Achterom heet. Hier zie je weer goed de hoogteverschillen die zo bij het oude land van Texel horen. Het Hoge Achterom geeft ook de mooiste zichten op de kleine, maar fotogenieke kerk. Langs de horizon zie je de duinen en de bossen, in het land ervoor boerderijen met rode daken.

Het middenpleintje van het dorp, met de Spar en het charmante cafeetje Inn De Knip, verbergt nog

een andere dorpsstraat, die richting het oosten: de Diek. Deze „dijk” is mogelijk nog charmanter dan de Herenstraat, omdat er behalve die typische huisjes ook fraaie boerderijen staan, met stolpdaken natuurlijk (piramides), want dat hoort zo in dit deel van Nederland. De bomen en de doorkijkjes naar het land om Den Hoorn maken dit buurtje ook panoramischer, maar nauwelijks minder intiem.

De Hoornders hadden op het oude Texel de reputatie *ien aar slag* te zijn, een ander type eilanders. Hun blik was zeewaarts gericht, ze verdienden hun geld in het loodswezen (het begeleiden van schepen over de gevaarlijke routes door het Marsdiep richting de Zuiderzee). Zelf hadden ze het ook niet al te hoog op met hun mede-eilanders, wat bleek tijdens de Hoornder kermis: als jongens van buiten het dorp het daar waagden avances te maken naar 'n Hoornder meisje, werden ze desnoods met stenen het dorp weer uitgejaagd. Aan dit weinig gastvrije gedrag danken de Hoornders hun bijnaam *stienepikkers*, stenengooiers.

Tegenwoordig is gastvrijheid juist een middel van bestaan geworden voor de bevolking van Den Hoorn. Toch kiezen de Hoornders ook hier enigszins een eigen weg: het is geen dorp voor „plat” toerisme, zoals je dat elders langs de duinen wel vindt, nee, in Den Hoorn kom je voor de goede restaurants. Het is 'n beetje het dorp van de smaak, niet alleen voor toeristen, maar ook voor de eilanders zelf, voor wie gaan eten aan Den Hoorn een geliefd uitstapje is. Sterker: de unieke whisky's van Het Kompas en de verfijnde keuken Bij Jef trekken zelfs liefhebbers van ver overzee. Die combinatie van lekker eten en de ligging in het zuidwesten maakt Den Hoorn een mooie bestemming voor een zomeravond: eerst wat wandelen in het ommeland, dan een mooie maaltijd en een drankje, en vervolgens naar zee toe om daar de zon te zien ondergaan – het is van een belegen romantiek, maar het werkt wel.

Praktisch

- Spar, De Naal 1. Dorpssupermarkt met streekproducten.
- Inn De Knip, De Naal 2. Café met bijzonder interieur.
- Het Kompas, Herenstraat 7. Restaurant met plattelandskeuken en ruime keuze aan whisky's.
- Bij Jef, Herenstraat 34. Verfijnde keuken met lokale ingrediënten.

4.2. Verdwenen dorpen

Wie Den Hoorn uitgaat in de richting van het noorden komt de dorpskerk tegen. Die kerk staat toch echt buiten de bebouwde kom en dat is raar. Het was oorspronkelijk dan ook niet zo bedoeld. De

velden ten noorden van het dorp hebben ooit vol huizen gestaan, hele straten waren hier, de kerk lag in het midden van een dorp dat haast het grootste van Texel was.

Den Hoorn is dus in de loop van de geschiedenis gehalveerd. Dat kwam niet door een dorpsbrand of door een overstroming (Den Hoorn ligt ook boven zeeniveau), het was het trieste gevolg van de economische neergang in het loodswezen. Hoornders verloren hun inkomstenbron en trokken weg, soms naar andere dorpen, maar vaak zelfs verder weg, naar de vastewal of naar het buitenland. Zo ontstond een dorp van leegstand en besloten de overblijvers zich dan maar op de Herenstraat te concentreren. De straten in het noorden werden afgebroken.

Dat het leven langs de kust niet altijd makkelijk was bewijst ook de geschiedenis van het dorp De Westen, dat verder noordwaarts lag. Hier rest één huis van, het *Torenhuus*, een fraaie boerderij die is vernoemd naar de hoge kerktoren die hier nog lang na het verlaten van het dorp heeft gestaan, als baken voor de scheepvaart. De Westen was ooit een aanzienlijk dorp, maar rond 1600 werd het vrij plots verlaten, waarschijnlijk omdat door verzanding voor de kust er geen visserij meer mogelijk was. De bewoners trokken naar Den Hoorn en De Burg.

Het gebied waar ooit De Westen lag, en een deel van Den Hoorn, is nu dus open. Dit open land heeft dezelfde karakteristieken als het glooiende land tussen Oudeschild en Den Burg: *tuunwalle* en *skeapeboete*, her en der een *kolk*, en ook hier een lichte glooiing, zij het veel minder dan rond de Hoge Berg.

Direct aan dit land grenzen de duinen en die zie je dan ook de hele tijd. Er zijn kale duinen en er zijn bossen, meer naar het noorden. Wie die bossen doorgaat komt uiteindelijk bij De Koog uit. Wie in de buurt van Den Hoorn wil blijven zal eerder door het zuiden aangetrokken worden, waar de duinen hoger en wilder zijn, en waar uiteindelijk het eiland eindigt in een geweldige zandvlakte.

4.3. Het Loodsmansduin

Het hoogste punt van Texel is niet de Hoge Berg, maar het Loodsmansduin. De duintop is van ver al te herkennen en wie een mooi uitzicht wil hebben over het ruige landschap van de zuidpunt, moet het zeker beklimmen. Daarvoor moet je je laten leiden door het hoge duin zelf, de meeste verkeersborden met de tekst „Loodsmansduin” sturen je naar een grote camping die aan de duinrand ligt.

Het duin heeft een oude naam, dus moet het wel oud zijn. De loodsen, die schepen begeleidden op hun tocht door het Marsdiep, zouden vanaf dit duin gekeken hebben of er klandizie op komst was. Inderdaad kun je vanaf het Loodsmansduin de zee goed zien.

Het Loodsmansduin zelf is eigenlijk niet heel mooi, er staat een zware bunker en verder groeit er

nauwelijks iets. Dat maakt ook dat de plek desolaat kan voelen, zeker als er weinig toeristen in de buurt zijn. De grauwe wolkenluchten die zich te hoop lopen tegen de luchtdruk van het eiland maken het beeld compleet.

Dit kale duinlandschap is haast het einde van Texel. Verder zuidwaarts worden de duinen nog onstuimiger, dat is vanaf het hoge Loodsmansduin al wel te zien. Dan volgt er glimmend zand en gaat Texel haast over in het andere eiland dat hier nog ligt, de onbewoonde zandplaat Noorderhaaks, in de volksmond wel De Razende Bol.

Toch is de bewoonde wereld nog helemaal niet ver. Natuurlijk is er de camping en ook het dorp met z'n witte kerkje is nog te zien.

4.4. De Mokbaai en De Geul

De grote baai die je links ziet als je de veerhaven binnenvaart is de Mokbaai. Uiteraard is het ook mogelijk deze baai van de andere kant te bekijken, dus vanuit de duinen met je blik richting zee. Dan krijg je een goede indruk van de omvang van de baai en ook van het natuurleven dat zich hier concentreert. Niet alleen de baai zelf, maar ook de directe omgeving ervan is een pleisterplaats voor vele soorten vogels.

Een kleine stoorzender is de duidelijke aanwezigheid van Defensie in dit gebied. De baai wordt voor militaire oefeningen gebruikt en ook een deel van het duingebied is met dit doel afgeschermd voor wandelaars. Maar het gebied is groot, het is prima mogelijk je er een dag te vermaken zonder je te storen aan militairen.

De uiterste punt van de grote Mokbaai is ook de beste plek om een verkenning van dit gebied te beginnen. De baai zelf is vanaf hier vooral groot, nat en grijs, alsof hier een stuk Waddenzee naar de Noordzeekust reikt. Het land is gelig, door het droge duingras. Er loopt een stille asfaltweg door en aan de andere kant van de asfaltweg ligt het natuurgebied De Geul, met een uitkijkpunt voor vogelliefhebbers. Die zijn er vaak ook wel, dagjesmensen komen hier samen, vooral in de morgen.

Het is de eerste spottersplek die je tegenkomt als je vanaf de veerhaven komt, en het is meteen een goede, want hier heb je een grote kans om lepelaars te zien. Bij De Geul staat een informatiebord met uitleg over de lepelaar en de andere vogels die je hier zoal tegenkomt.

Zo krijgt het landschap een plattegrond: in het oosten de Mokbaai, in het westen de droge duinen met het Loodsmansduin als hoogste punt, centraal de Geul met alle vogels en alle belangstellenden. Je zou een tegenstelling tussen een vochtig en laag oosten en een hoog en droog westen kunnen voorstellen, maar belangrijker nog is de tegenstelling tussen het noorden en het zuiden: in het noorden is het dorp, in het noorden zijn de wegen naar de andere dorpen, in het noorden is de camping en de drukte. In het zuiden woont niemand meer en wie de tocht naar het zuiden waagt zal steeds minder mensen tegenkomen, tot je zelf de enige overgeblevene bent.

4.5. Naar het zuiden

De lange tocht naar het uiterste zuiden van Texel is een onderneming die enige voorbereiding vergt. Zorg voor stevige schoenen die nat en vies mogen worden, neem proviand mee en ga bij voorkeur niet alleen, want je kunt onderweg drijfzand en wankel bodems tegenkomen. Het is raadzaam je in te smeren tegen de zon, want op de zuidpunt is geen enkele schaduw. Het zuiden van Texel is een wild gebied, de natuur kan hier vrijelijk zijn gang gaan en doet dat ook – alleen langs de kust zelf wordt door natuurbeheerders het plastic dat aanspoelt weggeruimd.

De wandeling begint meestal bij de Mokbaai. Daar begint het wandelpad door het natuurgebied De Geul, dat nog wel wat toeristen trekt. Het pad gaat over een dijkje tussen twee meren, de Horsmeren, waar veel watervogels te herkennen zijn. Na de meertjes moet je nu rechtdoor gaan, dus richting het zuiden (oriënteer je desnoods met behulp van de zon of neem een kompas mee). Al vrij snel houdt het pad op en kom je in een onherbergzaam duingebied terecht. Hier is het niet heel aangenaam wandelen, omdat de bodem zo hobbelig en onvast is, maar wat je ziet is toch echt bijzonder: jonge duinen, sommige met helm begroeid, andere kaal, laag en continu in beweging. Blijf naar het zuiden gaan totdat de duinen vlakker worden en je een zandvlakte bereikt. Dit is de Hors.

De zandvlakte lijkt wel eindeloos. De rest van het eiland verdwijnt achter de horizon. Dit is een gebied waar je op zonnige dagen kunt geloven, dat je in de Sahara bent, zeker als je de fata morgana's ziet glinsteren... Het duurt lang voor je het echte water van de zee bereikt, al hoor je de zee natuurlijk wel de hele tijd. Een leuk gezichtsbedrog kan optreden als de veerboot passeert, zonder dat je het water goed ziet (of goed onderscheiden kan): het lijkt dan alsof de boot over het zand glijdt. Verder aan de horizon zul je ook Den Helder kunnen zien liggen en de vuurtoren van

Huisduinen, de „Lange Jaap”.

De kustlijn heeft hier een bochtig verloop. Ga naar rechts en volg de kust als je ook echt de zuidkaap wil ronden. Wie dat te ver vindt kan ook een stuk afsnijden door nu naar het westen te blijven wandelen (ook nu kan een kompas handig zijn). Uiteindelijk bereik je dan de westkust en kun je weer rechtsaf gaan bij de waterlijn.

Het is niet ondenkbaar dat je langs de kustlijn zeehonden tegenkomt. Dat is natuurlijk heel bijzonder. Ik ga er maar vanuit dat wie deze gids leest, verstandig genoeg is om de dieren niet te storen. Wat ook kan gebeuren is dat je een dode zeehond of zelfs een dode walvis ziet liggen. Ook in die gevallen is het wijs om afstand te houden, om besmetting met één of andere ziekte te voorkomen. Overigens worden ook dode dieren opgeruimd door de natuurbeheerders.

Als de zuidpunt is bereikt (of niet, als je hebt afgesneden) gaat de wandeling weer verder in noordelijke richting. Dan komen de duinen ook weer in zicht en uiteindelijk het strandpaviljoen Paal 9, waar een versnapering dan zeker zal smaken. Vanaf hier leidt een verharde weg door de duinen je weer terug naar het dorp.

Praktisch

Strandpaviljoen Paal 9, Hoornderslag 8.

5. Den Burg

De Burg is de hoofdstad van Texel. Hoewel het eigenlijk ook maar een dorp is, heeft de centrumplaats inderdaad stedelijke trekken en daarin ligt dan ook de charme van Den Burg. Natuurlijk is Texel een eiland van natuur, van lange wandelingen en van toeren naar vogels in de verte, maar voor toeristen én eilanders is het toch prettig dat er ook altijd nog Den Burg is, waar je uit kunt gaan en kunt winkelen, en zelfs een kleine stadswandeling kunt maken.

5.1. De plattegrond van Den Burg

Den Burg heeft een opmerkelijke plattegrond. Het is niet moeilijk er een ringvorm in te herkennen, alsof dit dorp werkelijk een stadsmuur heeft gehad. Vele historici en (amateur-)archeologen hebben zich al stukgebeten op de verklaring van dit stratenpatroon, dat natuurlijk mooi past bij de naam van het dorp, die aan het woord „burcht” herinnert. Pas vrij recent is er meer

duidelijkheid gekomen over de geschiedenis van de vermeende burcht. Het goede nieuws was dat de romantische voorstellingen van een oude, vroeg-middeleeuwse burcht kunnen worden bevestigd door het bodemonderzoek. Tegelijk is de ringvorm die nu het meeste opvalt eigenlijk laat-middeleeuws, het resultaat van de gracht die in de veertiende eeuw om de nederzetting heen gegraven werd.

Wie zelf een plattegrond van Den Burg wil tekenen kan met een slordige cirkel beginnen. In het midden van die cirkel zet je een stip en vanuit die stip teken je een verticale lijn naar boven: de Binnenburg. Teken een vierkantje boven deze as: De Stenenplaats. Een lijn vanaf de Stenenplaats, die dus buiten de cirkel ligt, naar links levert de Hogerstraat op. Een lijn naar rechts die met de cirkel mee buigt naar beneden wordt de Weverstraat.

Maak de Binnenburg vervolgens de rechterkant van een rechthoek die wel binnen de cirkel blijft: de Kantoorstraat. Onderaan de rechthoek is een klein pleintje, de Vismarkt. Vanuit de rechterbovenhoek van het rechthoekje kun je nu een nieuwe lijn tekenen die parallel aan de Weverstraat naar rechts en zo naar beneden buigt – maar dan binnen de cirkel. Dit is de Burgwal.

Op deze manier ontstaat al een vrij aardig beeld van de structuur die het dorp heeft. De cirkel waarmee je begonnen bent is geen straat, maar een (inmiddels gedempte) gracht, die het latere verloop van de straten heeft bepaald.

De bovenste helft van de cirkel is klaar, de onderste is nu nog leeg. Teken in het kwartier linksonder een taartpuntje, waarvan de bolle kant weer met de cirkel mee buigt. Dit is de Groeneplaats, het grootste plein van Den Burg. Het plein staat in directe verbinding met de al genoemde Vismarkt, eigenlijk is het samen één plein.

Trek een horizontale lijn vanaf de taartpunt naar rechts. Deze lijn kun je verbinden met de Burgwal en de Weverstraat. Zo ontstaat de Parkstraat.

Dan komt nog de lange straat die vanaf de Hoogstraat om de cirkel heen naar de Weverstraat loopt, de Warmoesstraat en de Gravenstraat (het stuk linksboven heet Gravenstraat). De hoek Hogerstraat-Gravenstraat kun je nu nog gebruiken voor een nieuwe lijn naar links, de Gasthuisstraat, en een verticale lijn omlaag, de Molenstraat, maar dat wordt pas correct als je daarna de Molenstraat en de Gravenstraat, daar waar de lijnen nog evenwijdig lopen, met elkaar verbindt. Hier ligt immers nog een pleintje.

Het stratenpatroon is nu getekend met de cirkel en de Binnenburg als eerste twee uitgangspunten. Dat klopt goed met de geschiedenis van het dorp, alleen was de volgorde in werkelijkheid omgekeerd. Als eerste ontstond de Binnenburg als deel van de vroeg-middeleeuwse burcht. De Burgwal is ook onderdeel geweest van deze burcht. Pas in de 14^e eeuw werd de cirkel daar omheen gelegd en toen pas zullen ook de andere straten zijn ontstaan.

Het tekenvelletje dat je nu gemaakt hebt kan onmogelijk concurreren met de veel duidelijkere en correctere plattegrondjes van de toeristische dienst, maar als eerste verkenning van de Burger geschiedenis is het toch waardevol.

5.2. Een wandelingetje door het centrum

Een wandeling door Den Burg begin je 't beste op de Stenenplaats. Aan dit vriendelijke pleintje bevindt zich ook de Oudheidkamer, waar je meer over de eilander geschiedenis kunt vernemen. De Oudheidkamer is gevestigd in een goed bewaard historisch pand met een sierlijke gevel.

Het plein zelf is het middelpunt van de levendigheid die Den Burg zo kenmerkt. De winkelstraten beginnen en eindigen hier en op de terrassen proberen toeristen toch wat zon mee te pakken, ook al hebben ze zich op het strand zo laten verbranden. Twee belangrijke uitvalswegen beginnen aan dit plein: de Kogerstraat, die naar het noorden gaat en uiteindelijk dus naar De Koog, en de Waalderstraat die naar het oosten leidt. Eigenlijk is de Stenenplaats dus een verkeersknooppunt, het

verkeer vanuit het noorden en vanuit het oosten kwam elkaar hier tegen – tegenwoordig is het natuurlijk vrij van karren, paarden en ander zwaar vervoer, maar een plek om elkaar tegen te komen is de Stenenplaats nog steeds.

De menigte beweegt zich op zaterdagen maar traag de Weverstraat in, het smalle straatje dat buiten de cirkel om loopt (buiten de gracht dus eigenlijk). Tegenwoordig is dit een echte winkelstraat en dat veroorzaakt natuurlijk ook die drukte. In deze straat bevinden zich slijterij De Wit, de bakermat van het Juttertje, en het veelgeprezen bier- en eetcafé De Twaalf Balcken, wat mij betreft al rechtvaardiging genoeg voor een tocht naar Den Burg of, bij uitbreiding, Texel. Maar voor de wandeling is het vast beter eerst door te stappen.

Stappen is slenteren op drukke dagen, maar dat deert eigenlijk niet. Wie boven de hoofden kijkt ziet hier en daar nog fraaie geveltjes, al staat er ook veel zakelijks in de Weverstraat. Het aardigst is het intieme hofje dat je op zeker moment links ziet verschijnen. Witte huisjes om een pleintje, toch iets van onvergankelijkheid.

Het winkelend publiek gaat aan het hofje voorbij en draait rechtsaf de Parkstraat in. Dat is ook de weg die ik zou aanraden, niet omdat

de Parkstraat nou zo mooi is, maar omdat je zo wel naar de Burgwal kunt – en ook wel omdat je zo het eigenaardige pand van café De Sloock passeert, een gezellig café met eveneens een mooie bierkaart.

Dat de Parkstraat niet zo mooi is valt de Texelaars niet helemaal te verwijten. Oorspronkelijk was dit juist een zeer mooie, historische straat, vooral omdat het oude weeshuis er gevestigd was. Dit weeshuis was rijk geworden door de verkoop van bronwater aan zeeschepen (zie het hoofdstuk over Oudeschild) en het had blijkbaar zoveel symbolische waarde voor Texel, dat uit het kostuum van de weesjes, dat uit zwart en groen bestond, uiteindelijk de Texelse vlag zou ontstaan: *Groen-zwart, Texels in 't hart*. Maar dat weeshuis is er dus niet meer en dat is het droevige gevolg van de oorlogshandelingen in 1945.

Als je na De Sloock rechtsaf gaat kom je op de Burgwal terecht, een opvallend stil straatje dat om het park heen naar de volgende winkelstraat leidt. Hier heb je ook al een goed zicht op de oude dorpskerk, met haar gemetselde torenspits. Maar al gauw wordt de Burgwal een echte straat met huizen aan twee kanten en veel van die huizen zijn oud. De karakteristieke houten geveltjes

ontbreken ook hier niet.

De dorpse rust van de Burgwal is direct verdwenen als je linksaf de Binnenburg opgaat. Hier zijn weer winkels en horeca en dus zijn er ook mensen. Restaurant De Smulpot heeft een goede reputatie en doet ook veel met lokale producten, wat het een sympathieke onderneming maakt. Er hoort ook een hotel bij. Aan de Binnenburg is verder boekwinkel Het Open Boek gevestigd, met een ruime keuze aan boeken over Texel.

De Binnenburg komt uit op de Vismarkt en dat is nog wel een aardig plein, met de typische visbanken, maar de Groeneplaats komt nu ook meteen in beeld en die is minder fraai. De oude gevelwand aan de oostkant werd decennia terug neergehaald voor een groot stadhuiscomplex en net toen men aan de architectuur van dat gebouw begon te wennen besloot de politiek het weer af te breken om in een schokkend wanstaltig ding aan de rand van de bebouwde kom in te trekken. Maar er is troost: de hoge trapgevel aan het begin van de Kantoorstraat, het Schoutenhuis, is zeker één van de fraaiste van heel Den Burg. Het jaartal op de gevel – 1981 – klopt overigens, het gebouw is namelijk een reconstructie van een oorspronkelijk pand dat eind 19e eeuw afgebroken werd.

De Kantoorstraat zelf is een aardig wit straatje, maar toch niet heel bezienswaardig. Voor verdere verkenningen moet je de straatjes achter de Groeneplaats bekijken (Warmoesstraat, Gravenstraat, Molenstraat), of maar eerst de toren van de kerk beklimmen – dan zie je immers alles in één oogopslag.

Praktisch

- Oudheidkamer, Kogerstraat 1
- De Twaalf Balcken, Weverstraat 20
- De Slock, Parkstraat 36
- De Smulpot, Binnenburg 5
- Het Open Boek, Binnenburg 3

5.3. De oude kerk

De oude kerk van Den Burg domineert nog altijd het centrum, vooral door de stevige toren met de gemetselde spits. Dat die spits gemetseld is mag wel tellen als iets dat typisch is voor de regio, ook op het voormalige eiland Wieringen vinden we gemetselde spitsen (op Oosterland en in Hippolytushoef), en verder komen ze voor in West-Friesland en langs de duinkust van Kennemerland. De gemetselde spits van Den Burg is wel de enige op Texel.

De geschiedenis van het kerkgebouw staat in verband met die van de oude burcht waarrond het dorp

is ontstaan. De eerste burcht moet een Friese burcht zijn geweest, die in de achtste eeuw werd verwoest door de Frankische invallers. Daarna werd op het burchtterrein een kerk gesticht, gewijd aan Sint-Sixtus en Johannes de Doper. Dat zal een eenvoudig gebouw zijn geweest. We weten dat er in de 11^e eeuw een romaanse kerk van tufsteen stond en die kerk is in de loop der eeuwen uitgebreid, verbouwd, herbouwd en gemoderniseerd tot de kerk z'n huidige omvang kreeg. Het gebouw dat er nu staat is laat-middeleeuws van karakter, gotisch met nog enkele romaanse trekken. Bijzonder aan de constructie zijn de zware zuilen waarop niet alleen het schip, maar ook de toren steunen. De binnenruimte voelt licht en hoog aan. De voorgevel is interessant om de speklagen (baksteen in verschillende tinten) en de mooie detaillering.

Bezoekers van de kerk zijn echter vooral geïnteresseerd in de toren, die je kunt beklimmen. Doe dat op een heldere dag, dan heb je ook echt iets aan het uitzicht. Het hele eiland is te overzien, alle dorpen zijn herkenbaar, en natuurlijk ook de duinen, de bossen en de heuvels van de Hoge Berg. Ook de bijzondere ringvorm van de Burger straten kun je nog 'ns nader bestuderen.

5.4. Verdere verkenningen

Het oude Den Burg was een vrij uitgestrekt dorp, dus er valt vrij veel te zien, ook buiten de genoemde straten. Wie het dorp van afstand heeft bekeken zal zich herinneren dat er twee kerktorens te onderscheiden waren, dus een logisch uitstapje is een zoektocht naar de tweede kerk.

Die kerk is de katholieke kerk en het gebouw daarvan staat aan de Molenstraat. Het is een 19^e eeuws gebouw, dus zeker niet heel

historisch, maar de geschiedenis van de Texelse katholieken is wel met dit deel van het dorp verweven. Texel stond ook in vroeger eeuwen bekend als een tolerant oord, waar geloven die afweken van de protestantse, calvinistische norm zonder veel gedoe werden gedoogd. Zo konden er dus katholieken blijven wonen op het eiland, en ook doopsgezinden. Het buurtje rond Molenstraat en Elemert was al vroeg een katholiek bolwerkje en op de plek van de huidige kerk heeft al sinds de 16^e eeuw een katholiek heiligdom gestaan.

Een ander opvallend gebouw, daar waar Gravenstraat en Hogerstraat samenkomen, is de oude herberg van Den Burg, „de Vergulde Kikkert”. Die gouden kikker is nog altijd op de gevel te

herkennen, maar het gebouw zelf heeft een andere bestemming: het is een bioscoop. Zo heeft Den Burg, het dorp met stadse uitstraling, dus ook z'n eigen filmhuis.

De verschillende straatjes rondom de oude burcht zijn vaak nog altijd idyllisch. De Gasthuisstraat, achter de bioscoop, is bijvoorbeeld heel aardig. Ik noemde al de Warmoesstraat. Ook het Schilderend, met z'n 19^e eeuwse gevels, heeft z'n charme. Dat Den Burg op stevige grond gebouwd is, en niet zoals veel Nederlandse steden op krappe terpen, dijken en aanplempingen, maakt dat de ruimte wat lossier is gebruikt, met veel pleintjes en leuke hoekjes als resultaat.

Praktisch:

Cinema Texel, Gravenstraat 33. Voor de programmering, zie www.cinematexel.nl.

5.5. Idealisten buiten het centrum

Aan de rand van het centrum, aan de Kogerstraat, staat nog een kerkje. Van ver zie je het niet, want de toren is bepaald niet hoog, maar van dichtbij is het toch goed te herkennen. De gele steentjes maken het een opvallend gebouw. Dit kerkje is de doopsgezinde kerk. Ook de doopsgezinden werden op Texel getolereerd en hun leer, die uitgaat van volwassendoop, vond onder de eilanders veel weerklank. Ook in Oosterend, Den Hoorn en De Waal ontstonden doopsgezinde kerken, maar de Burger doopsgezinde kerk is toch wel de opvallendste, met haar toren en het binnenpleintje.

Schuin tegenover de doopsgezinde kerk, aan de hoek Kogerstraat-De Zes, staat een heel ander monument. Dit is het Esperanto-monument en dat is toch niet iets dat je op Texel gauw zou verwachten. De Texelaars hebben immers de reputatie een ietwat gesloten eilandgemeenschap te zijn en die reputatie komt niet geheel uit de lucht vallen, maar toch heeft het ideaal van de wereldtaal Esperanto ook op Texel volgelingen gekend. Onder hen Johan Duinker, hoofdredacteur van de Texelse Courant en in die hoedanigheid een groot pleitbezorger van de kunsttaal; hij was ook de initiatiefnemer van dit monument. Het monument werd opgericht in 1935, maar in de oorlog liet de Duitse bezetter het weer afbreken (de Nazi's waren tegen het Esperanto). Na de oorlog werd het weer in ere hersteld en zo staat het er tot op de dag van vandaag.

6. De Waal en de polders

Het lot van De Waal is dat iedereen eraan voorbij rijdt. Het is nu eenmaal een klein dorp zonder grote attracties en de doorgaande weg is om het dorp heen gelegd, dus het is niet onbegrijpelijk. Altijd hoor je dan van die plaatsjes waar mensen aan voorbij rijden te zeggen dat dat een onrecht is en zo meer, dat ze er niet aan voorbij zouden moeten – het is een cliché, maar voor De Waal gaat het ook weer op. Niet alleen omdat het kleine dorp toch best pittoresk is, maar vooral omdat De Waal binnenrijden zo mooi is. Je moet naar De Waal omdat je er eens moet zijn binnen gereden.

6.1. Naar De Waal over de Bomendiek

De beroemde entree van De Waal is de Bomendiek. Dit is de route die je neemt als je vanuit Den Burg komt, maar je kunt er, als je van elders komt, best een ommetje voor nemen. Ook wie het Tessels niet machtig is zal verwachten een dijk met bomen daarrond aan te treffen en die verwachting komt uit. De dijk is een verhoogd weggetje dat in een sierlijke bocht de dorpskern nadert, met hoge bomen boven de straat. In de winter is dat natuurlijk wel al minder romantisch dan in de zomer, als het loof de dijk ook echt overdekt.

Aan weerskanten van de Bomendiek is het land opengebleven, zodat je tussen de bomen door nog naar de horizon kunt zoeken. Het groene veldje ten zuiden van de Bomendiek is het beste te zien, het land ten noorden ervan gaat grotendeels verscholen achter het struikgewas. De idylle is zo compleet.

De Bomendiek eindigt waar het dorp begint. Je ziet wat huisjes en meteen ook de aparte kerk, die op een verhoging ligt. Het dorp nodigt uit tot een wandeling – maar er zijn nog mensen die vanuit het noorden komen fietsen en die hebben hun eigen entree.

6.2. Naar De Waal vanuit het Noorden

Ten noorden van De Waal begint het lage polderland dat de noordelijke helft van Texel zo anders maakt dan de rest. De Waal is zo bezien een grensdorp, het einde van het hoge land, voor wie vanuit het noorden komt juist het einde van het lage. Ooit moet De Waal aan zee gelegen hebben, maar omdat het wad toch niet bevaarbaar was hebben de boeren het ingepolderd, zodat ze er vee konden laten grazen.

Wie De Waal nu nadert vanuit deze oude Waddenzee, merkt nog het hoogteverschil. De Polderweg

ligt laag, eerst even laag als het vlakke land om de weg heen, maar daarna lager dan wat er links van ligt. De weg loopt even met de oude kustlijn gelijk, links gaat het lichtjes omhoog en rechts blijft het plat... Uiteindelijk neemt de Polderweg een schuine bocht om zichzelf boven het lage land te verheffen en zo bereik je dan de dorpskern met diezelfde aparte kerk.

6.3. De Waal

De Waal heeft een aparte kerk: het is geen oude. Het gebouw is nieuw en voegt aan de vertrouwde dimensies van verticale torens en horizontale schepen nog de diagonaal toe. Het naoorlogse gebouwtje is eigenlijk heel geslaagd, de architectuur is dan wel niet oud, ze gaat mooi op in de dorpse idylle. De toren, met zadeldak, is nog iets nieuwer dan de kerk zelf, maar het gebouw is toch een eenheid van stijl.

Alle idylle ten spijt is de reden van deze moderne architectuur een tragische. De kerk die hier voor de oorlog stond, en er de hele oorlog bleef staan, is in 1945 verwoest door de gewelddadigheden die hoorden bij de „Russenoorlog”. De Georgische

krijgsgevangenen die door de Duitsers als soldaten waren getraind, en in die rol op het verder kalme Texel gestationeerd werden, waren in 1945 plots in opstand gekomen tegen hun oversten, omdat ze toch ook wel begrepen dat hun krijgsdienst bij de Duitsers na het voorbijgaan van de oorlog verkeerd uitgelegd zou gaan worden. Ze kozen eigenlijk maar eieren voor hun geld: als Duitsland de oorlog zou verliezen, dan toch niet met hun! Texel werd het terrein van een gruwelijke veldslag tussen Duitsers en „Russen” en de bevolking werd daar mede slachtoffer van. In Den Burg sloegen granaten het weeshuis aan diggelen, in het polderland gingen boerderijen in vlammen op en hier, aan de rand van het kalme De Waal, werd de dorpskerk met kogels doorzeefd.

De dorpskerk die hier tot 1945 stond was overigens geen heel waardevol gebouw. Het was de 19e eeuwse opvolger van een veel ouder romaans kerkje, dat samen met die van Oosterend en Den Burg tot de oudste kerkgebouwen van Texel behoorde. De Waal is dan ook één van de oudste

nederzettingen op Texel, ook al is het nooit een belangrijk dorp geweest.

Wie nu De Waal binnenwandelt laat het open polderland al gauw achter zich, want ook al is het een klein dorp, de bebouwing is gesloten, de dorpsstraat intiem. Het lijkt alsof de Texelaars hun dorpen op de wind bouwden, met haast gesloten gevelwanden en straatjes in bochten. Ook de dorpsstraat van De Waal, het Hogereind, gaat in een bochtje – maar na de bocht houdt het wel al gauw op, zo klein is De Waal. De zijstraatjes zijn er paden. Het Vermaningspad verwijst naar de vroegere doopsgezinde kerk, de „Vermaning”.

Een nieuwe straat, ten zuiden van het oude Hogereind, heet Sommeltjesweg. Die naam is toch ook weer historisch, het is een verwijzing naar de Sommeltjesberg die hier ooit gelegen heeft. De Sommeltjesberg was een kunstmatige heuvel die werd bewoond door een dwergvolkje, de Sommeltjes, die volgens de overlevering niet alleen op Texel voorkwam, maar ook op Wieringen, het nabije eiland dat inmiddels vastewal geworden is. De Sommeltjes slopen 's nachts de huizen binnen om er zilverwerk te stelen – een verklaring voor het nog altijd bestaande fenomeen, dat bestek zomaar spoorloos lijkt te kunnen verdwijnen, tot je echt geen lepeltjes meer over hebt.

Dat die berg er nu niet meer is heeft van alles met deze legende te maken, maar het is geen wraakoefening geweest. De Sommeltjesberg is afgegraven omdat het volksgeloof, dat die berg vol zilverwerk lag, waarheid bleek. In de 18^e eeuw is hier een schat gedolven waarvan we inmiddels weten dat die Romeins van oorsprong is. Kennelijk hebben de Romeinen tijdens hun tochten door de Lage Landen ook Texel aangedaan en hebben ze er dus zelfs tastbare bewijzen van hun aanwezigheid achtergelaten.

Geen Sommeltjesberg meer dus, hier in de Waal, maar de verhalen zijn blijven voortleven en samen met een hoop andere verhalen worden ze naverteld door de vriendelijke vrijwilligers van het Cultuurhistorisch Museum. Dit museum, gevestigd in een oude stolp midden in het dorp, is gewijd aan de eilander cultuur. Verschillende exposities brengen verschillende facetten van het leven op het oude Texel onder de aandacht. De vrijwilligers zijn Texelaars met een achtergrond in de agrarische sector, hun verhalen komen meestal uit de eerste hand, en ook voor andere vragen over wat nou echt Texels is kun je goed bij hen terecht. Het is dus zeker de moeite waard om dit gemoedelijke museum te betreden.

Praktisch

Cultuurhistorisch Museum Texel, Hogereind 6. Dinsdag t/m zaterdag van 10:00 tot 17:00, zondag van 13:30 tot 17:00. In de wintermaanden gesloten! Voor meer informatie kun je terecht op de website www.cultuurmuseumtexel.nl.

6.4. Waal en Burg

Ten noorden van het dorp De Waal ligt het lage, drassige polderland van de polder Waal en Burg. Een fietsroute leidt door deze polder heen naar De Koog, het Waalenburgerdijkje, en het is zeker aan te bevelen om deze route eens te rijden. De natte polder is in de praktijk een gevarieerd natuurgebied, bijzonder in trek bij weidevogels als de grutto, de kievit en de tureluur, in de winter ook bij ganzen. De plantengroei is weelderig, het hoge fluitenkruid en de kleurige orchideeën hebben ieder hun eigen charme en het opschietende riet langs de sloten is een schuilplaats voor veel broedende watervogels. Dat dit land ooit werd veroverd op de Waddenzee was natuurlijk vooral een economische zet, maar de natuur heeft er flexibel op gereageerd en als je hier fietst proef je dat met al je zintuigen.

7. De Koog en de duinen

Dat ik het in mijn eigen gids voor Texel toch nog over De Koog wil hebben is eigenlijk ironisch, want meestal druk ik vrienden en kennissen die Texel bezoeken op het hart dat hele De Koog maar te laten voor wat het is. De Koog is een toeristisch oord. Als ik er niet ook nog familie had wonen had ik rustig kunnen beloven dat ik er nooit meer komen zou, want het toerisme hier is van een kaliber dat me vooral chagrijnig maakt. Nergens is Texel zo door de vooruitgang aangetast als hier. Maar *bon*, ik wil toch ook compleet zijn, ook al vind ik dat ijdelheid; ik wil in mijn eigen gids van Texel ook graag vertellen hoe je om De Koog heen kunt gaan en dan toch van de directe omgeving van het dorp kunt genieten – en ik wil beginnen met de twee mooie gebouwen van De Koog.

7.1. De twee mooie gebouwen van De Koog

Het maakt niet uit hoe je De Koog binnenrijdt, het is toch overal hetzelfde: huisjesparken, campings, hotels en borden met reclame. Maar midden in het dorp staat dan een kerkje en naast dat kerkje staat een boerderij. Het zijn de laatste getuigen van een De Koog dat er niet meer is, maar dat ik toch graag had willen bezoeken: De Koog, een klein boerendorp aan de rand van Texel. Het De Koog van vóór het toerisme stel ik me voor als een soort Oost, het einde van het eiland, met maar enkele huizen en op de achtergrond het geruis van de zee.

De zee hoor je nog steeds en er staat dus ook nog steeds dat ene kleine boerderijtje, een stolpje met gele steentjes, zoals de boerderijtjes overal op Texel zijn, met een voorgevel in wit en groen hout, zoals dat in een Texels dorpje hoort. Zo staat dit gebouwtje in al z'n onvergankelijkheid symbool voor de vergankelijkheid die het omringt.

Het kerkje is een eenvoudig stenen gebouw met een houten toren. De huidige constructie komt uit 1719, maar de bakstenen die ervoor gebruikt zijn moeten al ouder zijn, mogelijk is een deel van de constructie dat ook. De geschiedenis van het gebouw gaat in ieder geval terug tot de late middeleeuwen, toen De Koog een dorp werd en zelfs even welvarend was, totdat de haven

verzandde en de bevolking aangewezen raakte op de landbouw.

De Koog is, eigenlijk vertellen deze twee eenvoudige gebouwen ook dat verhaal, heel lang arm geweest. Het was een uithoek. Er werd wel aan landbouw gedaan, maar een feest was zelfs dat niet, want veel groeide hier niet en wat het land dan wel opbracht moest je met veel moeite naar Den Burg slepen, over onverharde wegen door drassig polderland. Het was eigenlijk geen pretje om aan De Koog te wonen.

Die armoede verklaart ook wel waarom de Kogers begin 20^e eeuw zich zo gretig op de mogelijkheden van het toerisme hebben gestort. De toeristen kwamen omdat het dorp zo dicht aan zee ligt, je hoeft maar twee duinruggen over en je staat er. Misschien zullen de eerste bezoekers ook wel gevallen zijn voor de charme van het stille dorp van enkele huisjes, waar geen reuring was, alleen altijd het geruis van de zee. De zee ruist nog steeds, maar klein en stil is De Koog allang niet meer.

7.2. Treurnis aan zee

Het zomertoerisme heeft op mij geen enkele aantrekking en als ik met deze gids de juiste doelgroep heb bereikt, de lezers ook niet. Misschien is het eigenlijk nog wel het beste om De Koog eens in de winter te bezoeken. Het is dan tegen wil en dank toch weer even zijn oude zelf: stil, klein, armlastig. De toeristen zijn er in de winter ook nog wel, maar ze zijn er alleen in kleine groepjes, ze houden de horeca niet draaiende, de winkels blijven bijna leeg, de parkeerterreinen zijn kale vlaktes. Zo heeft het dorp iets treurigs en van die treurnis kun je nog melancholie maken, dat is al meer dan het zomertoerisme vermag.

Een winterwandeling door De Koog voelt heerlijk zinloos als je in het toeristische centrum begint. De Dorpsstraat slaat nu als een tang op een varken, alle schreeuwerige reclame is verstomd en verwaaid in de wind, de Nikadel, de nieuwe straat die wel nooit wat zou worden, stil en duister.

Aardiger wordt het als je naar de Brink gaat, de groene weide met de nette woninkjes er rond, hier heeft De Koog nog wel iets van karakter.

De hoge huizen op de duinen (Ruijslaan), lang niet allemaal goed onderhouden, worden bijna spookachtig als de lucht van zee hard en grauw is en de wind opsteekt. Dan overstemt het geruis en geraas van de golven weer alle ijdelheden van de toeristenindustrie en is De Koog een echt dorp, waarvan je maar moet geloven dat de gemeenschap er nog hecht en gezellig is.

7.3. De Dennen

Wie de Ruijslaan blijft volgen in de richting van het zuiden verlaat De Koog al gauw en komt in de bossen terecht. De bossen zijn op de rest van de eiland vooral decor, de donkere vlek in de achtergrond, een oriëntatiepunt voor wie naar de duinen kijkt – alleen De Koog ligt tegen de bossen aan. Vele fietsers vertrekken hier voor een tochtje door de bossen en de duinen, maar wie het gebied echt wil ervaren moet er gaan wandelen.

De Texelaars noemen de bossen „de Dennen” en dat is een goede naam, want hoewel er zeker ook veel loofbomen staan, zijn de dennenbomen er het oudst en ze geven de bossen hun typische geur. De bossen werden ooit aangeplant met de bedoeling de onvaste duingrond meer structuur te geven. Dennen waren voor dat doel het meest geschikt, omdat ze snel groeien en goed gedijen in het ruwe zeeklimaat. De natuurbeschermers, die er in de regel een hardnekkige xenofobie op na houden als het om plantjes gaat, zijn de laatste decennia druk bezig om de bossen van karakter te doen veranderen. Ze planten er nu inheemse loofbomen en als het even kan halen ze er dennenbomen weg, want dennenbomen zijn niet vaderlands. Het voorlopige resultaat is een gemengd bos en dat is best aangenaam.

Wie naar de Dennen toe fietst komt eerst nog de zeehondenopvang van Ecomare tegen. Daar is het altijd een drukte van belang, want iedereen wil de zeehonden toch gezien hebben, nietwaar? Ik geef de mensen geen ongelijk, het is gewoon echt leuk om die dieren te zien en Ecomare is zo ingericht, dat je ze ook echt goed kunt bekijken, van boven en van onder water.

Overigens is Ecomare behalve een zeehondenopvang ook een vogelopvang. Wie op zijn tochten over Texel een gewonde vogel aantreft kan die dan ook binnenbrengen bij Ecomare. De mensen die hier werken zorgen ervoor dat de evolutie voor 'n keertje z'n zin niet krijgt en lappen de vogel op om hem weer uit te kunnen zetten in het wild. De vraag hoe ver natuurbeheer nou eigenlijk moet gaan blijft relevant, maar ach, voor de gemiddelde toerist is het allemaal een mooie show.

Praktisch

Ecomare, Ruijslaan 92. Dagelijks geopend van 9:30 tot 17:00. Het voeren van de zeehonden vindt plaats om 11:30 en 15:30.

7.4. Verkenningen langs zee

Wie naar De Koog komt, die komt daar voor de zee. Zo simpel is het en waarschijnlijk maakt dat de toeristenindustrie in het dorpje ook zo simpel. Wat de mensen ook kopen in de winkels, hoezeer ze

ook applaudisseren voor de zeehonden die de vis vangen die de verzorgers hen toewerpen, uiteindelijk willen ze het strand zien en dat moet ook maar mogen, want het strand van De Koog is zeker best mooi.

Ik moet nu natuurlijk kritisch blijven: in de zomermaanden is dat strand hectisch en liggen er allemaal mensen te verbranden waarvan je hoopt dat ze het niet merken. Het ruikt er niet alleen naar zee maar ook naar huidcrème en naar frieten. Maar horen doe je de drukte gek genoeg veel minder, het zware golven van de zee overstemt de mensen en die zee, die is toch werkelijk schitterend.

De Noordzee is eigenlijk een oceaan, het is immers een verlengstuk van de Atlantische Oceaan. Het is een zee vol leven, daarom is het water ook zo grauw; dat blauw van de Middellandse Zee waar iedereen zo lyrisch over doet is eigenlijk helemaal geen goed teken, het laat zien dat er in die zee maar weinig leven zit. Nee, dan de Noordzee! Wie er gaat baden ziet vanzelf dat er niet alleen mensen in zwemmen. Langs de waterlijn kun je zeesterren vinden, en schelpdieren natuurlijk. Voor de nodige opwinding zorgen de kwallen, inderdaad weinig aangename dieren als ze langs je heen strijken, maar goed, uiteindelijk zijn wij het die hun territorium betreden en niet andersom.

De zee is dichtbij, zeker tijdens vloed: de Texelse stranden zijn hier niet bijzonder breed. Daardoor zijn de duinen ook altijd dichtbij, de essentie is van een heerlijke eenvoud: duinenrij, zandstrand, zee. Bij eb komt er meer nuance, dan ontstaan er ook zandbankjes voor de kustlijn. Ook ontstaan nu de stroompjes en kreekjes die voor de Waddenzee zo typisch zijn. Ze zijn niet met veel, de kreekjes, de bodem verdwijnt hier ook bij eb al gauw onder de golven, maar toch is het aardig om ook hier het spel van de getijden te bestuderen.

Het strand nodigt uit tot lange wandelingen. Dan raken de zonnende badgasten met hun handdoeken en hun vliegers ook al gauw uit beeld en wordt het strand weer stil, haast ongerept. Voor het echte ongerepte strand moet je de lange wandeling naar de Zuidpunt aandurven, maar voor wie daar de tijd niet voor heeft zijn de stranden aan deze kust een prima surrogaat. Her en der gaan er paden de duinen in en kom je weer bij de bossen en het dorp.

8. De Eierlandse Polder en de duinen

Een heel groot deel van Texel is Eierlandse polder, toch wordt dit niet het langste hoofdstuk van deze gids. De Eierlandse polder is immers voor een groot deel hetzelfde en het landschap wijkt er ook weinig af van dat van de *Overkánt*. De polder is niet exotisch en exotisme is toch wat toeristen drijft. Gelukkig zijn er de schitterende duinlandschappen in het westen en is er altijd die Waddenzee in het oosten. Zo blijft de Eierlandse Polder een landschap om door heen en weer te bewegen en wie dat lang genoeg doet gaat er toch wel schoonheid in ontdekken, zelfs wat exotische schoonheid...

8.1. Polderblindheid

De eindeloze vlakke van de Eierlandse polder is de eerste schoonheid die gaat bekoren. Goed, het is dus vlak en het is dus eindeloos, maar juist dat wordt op zeker moment een kwaliteit. Zeker wie de polder per fiets doorkruist en er dus echt een tijdje tot veroordeeld is zal merken dat het toch ook 'n zekere voldoening geeft om deel te zijn van zoiets eindeloos.

De polder is natuurlijk een vrij nieuw land, ooit was dit een waddengebied en waren er geen velden, maar zandbanken en modderstroompjes. Vogels moeten over het droge hebben geschreeuwd. Er zal wilde begroeiing zijn geweest, in allerlei kleuren, zoals die begroeiing er nu nog is in de vlaktes achter de eerste duinenrij. Dat was van een heel andere schoonheid.

Je zou kunnen zeggen dat de inpolderingen dit waddengebied tot hun essentie hebben teruggebracht: vlakke, een horizon. Geen geschreeuw en geen gekwetter. Niet dat er geen vogels meer over zijn, die zijn er zeker wel, weidevogels en langs de slootkanten vaak ook lepelaars, maar een echte drukte is het niet meer. De kronkelende kreekjes zijn nu rechte sloten, al is er hier en daar nog een oude bocht te herkennen, één die niet rechtgetrokken is of één die door overrijverige natuurbeschermers is hersteld, dat is niet meteen uit te maken.

De polderblindheid is het gevaar dat je bespringen kan in dit landschap: de ogen raken te zeer op de rechte horizon gericht, de boomloze wegen lijken op te gaan in de lucht en de velden, het rijden gaat vanzelf en je let nergens meer op – tot er een haas oversteekt, of erger, een fietser. Polderblindheid is in dit land een reëel risico.

Maar de polderblindheid is voor wie fietst en wandelt eigenlijk een welkome hypnose. De essentie, meer niet. Zo bezien is deze „saaie” polder toch een therapeutisch landschap voor wie daar nood aan heeft.

8.2. Twee halve dorpjes

In de Eierlandse Polder liggen twee dorpjes. Het ene heet Midden-Eierland en het andere Zuid-Eierland. Ook de naamgeving beperkt zich tot de essentie. Van de dorpjes zelf kun je dat ook wel zeggen, het meest wel van Midden-Eierland. Midden-Eierland, gelegen aan de kruising van de Hoofdweg en de Oorsprongweg, is werkelijk niet meer dan een rijtje huizen midden in het open land. Het is een plaatsje dat je wil zien als het waait, maar wat je dan toch niet snel zult bezoeken, want als het echt waait wil je hier eigenlijk helemaal niet zijn.

Midden-Eierland mag in z'n eenvoud dan het mooiste dorpje van de polder zijn, Zuid-Eierland is groter en hier is ook meer te zien. Er is in Zuid-Eierland zelfs een kerkje, maar dat is nauwelijks bezienswaardig en ook al een tijd niet meer als kerk in gebruik, het is nu dorpshuis. Eigenlijk is alleen het torentje ooit deel van de kerk geweest, de rest van de constructie is nieuwer, maar zelfs het torentje komt niet boven de bomen uit.

De echte bezienswaardigheid van Zuid-Eierland staat aan de kruising van de Muyweg en de Postweg en die bezienswaardigheid is meteen het exotische hoogtepunt van de Eierlander polder: een Moai-beeld, schijnbaar rechtstreeks afkomstig van Paaseiland! Nu, zo is het niet, het beeld is op Texel gehouwen, maar het is wel door een Paaseilander beeldhouwer vervaardigd, kosteloos, als blijk van vriendschap tussen Paaseiland en Texel. De band tussen beide eilanden is historisch: de ontdekker van Paaseiland, Jacob Roggeveen, begon zijn beroemde in 1721 vanaf Texel. Bij het beeld hoort een galerij waar meer kunst te bewonderen valt.

Het Moai-beeld en de galerij trekken met enige regelmaat belangstellenden naar Zuid-Eierland, maar voor de rest blijft het toch vooral een dorp waar mensen doorheen rijden. De Postweg is een drukke weg, het is onderdeel van de route van de veerhaven naar de Cocksdorp. Zo kun je hier, midden in de polder en met Paaseiland in het achterhoofd, toch nog de boottijd aanschouwen en vooral de stilte op alle andere momenten.

Praktisch

Eilandgalerij, Postweg 72. In het seizoen van woensdag tot zondag open van 10:30 tot 17:00. In de wintermaanden alleen in de weekenden geopend.

8.3. Het vliegveld

Tussen de twee halve dorpjes in ligt het vliegveld van Texel. Dit vliegveld is zeer bescheiden van opzet, met landingsbanen van gras en dan kleine schansjes daar waar de vliegtuigen het luchtruim

kiezen, maar toch is het een echt vliegveld dat ooit zelfs een lijndienst met Schiphol had. Tegenwoordig is het vooral van belang voor de olie-industrie voor de kust, maar wie er in de zomermaanden komt zal vooral toeristen treffen.

Het Texelse vliegveld is bekend en geliefd bij parachutespringers. Het Texelse microklimaat voorziet in veel zonuren en voor een goede parachutesprong is helder weer een vereiste – dat zal de parachutisten en dit vliegveld bij elkaar hebben gebracht. Op mooie dagen kun je hier met regelmaat mensen uit de lucht zien vallen met achter hen een kleurig valscherp, tot ze zacht op de eilander bodem landen.

Voor de gewone toerist is zo'n sprong geen optie, maar het is wel mogelijk om een „tandemsprong” te maken, onder begeleiding van een ervaren parachutist. Voor wie dat net wat te avontuurlijk vindt, maar Texel toch graag eens van bovenaf bekijkt, zijn er rondvluchten te boeken. Dan ervaar je meteen hoe het is om op te stijgen van een landingsbaan die uit gras bestaat.

Bij het vliegveld bevindt zich een klein museum dat de geschiedenis van de Texelse luchtvaart belicht. Verder verneem je hier meer over de oorlog op Texel, die zo tragisch eindigde met de al genoemde „Russenoorlog”.

Praktisch

- Paracentrum Texel, Postweg 128. Voor actuele prijzen kun je terecht op de website www.paracentrumtexel.nl
- Luchtvaart- & Oorlogsmuseum Texel, Postweg 126. Van maart tot oktober dagelijks geopend van 10:00 tot 17:00.

8.4. De Nederlanden en De Muy

Vanuit Zuid-Eierland is niet alleen het vliegveld snel te bereiken, je loopt er ook zo de duinen in. Het duingebied dat Eierland van De Koog scheidt heet „De Nederlanden”. Dit is een prettig breed duingebied, met lage duintjes en daartussen wat vlaktes met een afwijkende begroeiing. De Nederlanden gaan over in een gebied dat „De Muy” wordt genoemd, naar het duinmeer dat zich hier, omzoomd door geboomte, bevindt.

Voor een mooie duinwandeling zijn deze twee gebieden erg geschikt, vooral omdat het gebied zo uitgestrekt is. Er groeien veel verschillende planten en laag en hoog wisselen elkaar op 'n mooie manier af. Samen met het ruigere duinlandschap ten zuiden van Den Hoorn is dit wel het aantrekkelijkste Texelse duingebied.

Het duinmeer waar De Muy naar is genoemd is een attractie op zich, omdat de lepelaars zich hier

vaak laten zien. In de boompjes rondom het meer hebben ze hun nesten. In het broedseizoen is het gebied daarom beperkt toegankelijk.

Bijzonder aan De Nederlanden en De Muy zijn de weilandjes die tussen de duinen in liggen. De Texelse boeren weiden hier vanouds hun schapen en de weilanden zijn erg in trek bij kieviten en grutto's. De natuurbeheerders zijn bezig de weilanden meer op te laten gaan in het duinlandschap, waarbij je maar moet hopen dat ze daarmee de grutto, die toch vooral van cultuurlandschappen lijkt te houden, niet verjagen.

Aan de kustlijn, waar de duinenrij steil omhoog lijkt te komen, worden de mensen actief verjaagd door de meeuwen, die hier hun kolonies hebben. Zeker in het broedseizoen kunnen deze dieren echt agressief zijn, wie denkt ze te kunnen storen zal dat zeker voelen. Van een afstandje is het een genoegen om naar de meeuwen te kijken, die druk in de weer zijn met elkaar en met iedereen die ze een indringer vinden. De jongen worden met het leven verdedigd en ze worden ook met veel passie verzorgd – bekend is dat Texelse meeuwen desnoods tot Amsterdam vliegen om geschikt voedsel voor hun jongen te vinden.

8.5. De Slufter

Het beroemdste natuurgebied van heel Texel is De Slufter. De Slufter ligt tussen de Muy en de hoge duinen rondom de vuurtoren. Wie het gebied vanuit de polder nadert vermoedt eigenlijk niet dat het iets bijzonders is: je ziet een gewone, vrij rechte duinenrij met daarover een trap. Wie dichterbij komt zal al wel zien dat die trap ongewoon druk is. Aan de voet van de trap bevindt zich zelfs een café. Het

beroemdste natuurgebied van Texel trekt bekijks, veel bekijks, het is zo geweldig dat je het tijdens een verblijf op het eiland echt niet mag overslaan.

De Slufter is een duinvalei, maar zelfs dat dekt de lading niet. De Slufter is een landschap op zichzelf, een indrukwekkende vlakte waardoor brede kreken smallere voeden met water dat rechtstreeks uit de zee komt. Want dat is wel het grootste wonder: de zee dringt hier het land binnen zonder dat iemand dat erg vindt, tussen de buitenste duinenrij en de binnenste duinenrij ligt nu een groot schemergebied tussen zee en land, tussen wad en kwelder, tussen cultuur en natuur. Want het is duidelijk dat deze vlakte eigenlijk bedoeld was als een cultuurlandschap, toen de boeren nog

probeerden het zeegat te dichtten – tevergeefs, en gelukkig maar, want alleen zo kon dit unieke natuurgebied ontstaan.

Wie vanaf de Sluftertrap neerdaalt in de vallei zou natuurlijk het brede pad kunnen volgen dat alle bezoekers volgen. Als je voor het landschap komt en niet voor de natuur moet je dat ook vooral doen. Het is fijn dat al die bezoekers op het pad blijven en de kwetsbare bodem verder niet betreden.

Toch raad ik je aan om eigenzinnig te zijn en de mensenstroom juist niet te volgen. De Slufter moet je in je eigen tempo ervaren, volgens je eigen route, langs de kreken verder richting het noorden, tot je door natuur alleen bent omringd. Respecteer daarbij wel de aanwijzingen van de natuurbeheerders, stoor de vogels niet, houd afstand van nesten en volg de instructies die de vogels je anders zelf wel geven: je hoeft geen toverkracht te bezitten om de vogels te verstaan als ze schreeuwen dat je weg moet wezen.

Eigenzinnig de natuur in dus, langs water en wilde plantengroei. Die schoenen die vies mogen worden waar ik al eerder over sprak moet je ook nu maar weer aantrekken, want het kan hier nat zijn.

De kreken zijn zout, ze voeren vers zeewater aan, en zo irrigeren ze het land. De planten die hier groeien zijn zoutminnend. Veel mensen komen in de zomer naar de Slufter om er het lamsoor te zien bloeien, de hele vallei kleurt dan paars. Ook de geur van de zeealsem, het grijzige plantje dat op het eerste oog wel een klein dennenboompje lijkt, is aantrekkelijk. Maar het meest aantrekkelijk is toch wel de zeekraal, het groenige plantje dat je hier kunt plukken en eten. Natuurlijk moet je dat niet op grote schaal doen, maar 'n paar sprietjes kun je best proeven en dan vult je mond zich met een zilte smaak waar je toch ook groente in herkent, iets bitter, fris.

Ook hier zijn er weer vogels, uiteraard. De aalscholvers trekken de aandacht: deze dieren kunnen wel duiken, maar drogen niet goed op, daarom staan ze met hun vleugels in de wind om toch sneller op te kunnen drogen. Het is een vermakelijk gezicht. Ook eidereenden zul je hier veel zien, maar natuurlijk zijn er ook meeuwen en scholeksters. Het is heerlijk om hier gewoon even te gaan zitten en het vogelleven om je heen te bekijken als een film.

Na een wandeling in de Slufter is er weer die hoge trap en dat café. Het terras is genoeglijk in de zomer. In de winter kun je er voor iets sterkers terecht. Dan heb je er alleen vaak geen lange wandeling op zitten, want in het koude seizoen, met de stormen, stroomt de Slufter dikwijls geheel vol met zeewater en kun je het gebied dus niet betreden.

Praktisch

Café-restaurant De Slufter, Slufterweg 1.

9. De Cocksdorp en de vuurtoren

Het hoogste noorden van Texel is van verre al te herkennen door de rode vuurtoren die er staat. 's Nachts geeft de vuurtoren zijn licht en kun je er de seconden tellen tussen de lichtbundels door. Dat kan op het hele eiland wel, bijvoorbeeld vanaf de waddendijk bij Oost. Maar wie de vuurtoren van dichtbij wil zien, en dat willen veel mensen, moet de lange tocht naar het noorden maken. Dan kom je eerst De Cocksdorp tegen en dan het duingebied van Eierland, het eilandje waarnaar die polder van het vorige hoofdstuk is vernoemd.

9.1. De Cocksdorp

De Cocksdorp is het enige grote dorp in de Eierlandse Polder. Het ligt aan de noordrand van dit rechte landschap. De Cocksdorp is gebouwd in een flauwe bocht, misschien ook wel weer om de wind te slim af te zijn, al is het waarschijnlijker dat men de loop van een diepe kreek, de Roggesloot, heeft willen volgen.

De Cocksdorp is gesticht. Het is een gepland dorp, het heette ooit zelfs gewoon „Nieuwdorp”. In 1836 begon het te bestaan. De tegenwoordige naam van het dorp is een eerbetoon aan de indirecte stichter, aan de man

die het droogmalen van de Eierlandse Polder mede initieerde: de Antwerpenaar Nicolas Joseph De Cock. Zo is De Cocksdorp dus een Texels dorp dat naar een Belg is vernoemd, zo internationaal kan het eiland zijn.

De Cocksdorp was bedoeld als centrumplaats voor het uitgestrekte noorden van Texel. Lang bleef het dorp daar echter veel te klein voor, het gold vooral als een uithoek waar de andere eilanders eigenlijk nooit kwamen. Het was dan ook lang geen welvarend dorp.

De dorpskern bestaat uit een lange straat, de Kikkertstraat, waar eigenlijk maar weinig bezienswaardigs aan staat. Pas als de zeedijk in zicht komt is daar de fraaie 19^e eeuwse kerk, met een voorgevel die lijkt op een landhuis. Die zeedijk zelf is de andere attractie: hier kun je de Waddenzee weer zien en als je dan omdraait ligt achter je het dorp, heel vredig en heel rustig.

Het drukke bootverkeer op de Postweg naar De Cocksdorp toe slaat net voor het dorp al af, dat verklaart de rust. Ten westen van De Cocksdorp ligt een cluster van vakantieparken, waarvan De Krim het grootste is. Hier ligt ook een uitgestrekte golfbaan. Zo is ook De Cocksdorp aangeraakt door de dwingende vooruitgang van het massatoerisme.

Het toerisme zorgt in ieder geval voor enig voorzieningenniveau. In De Cocksdorp bevindt zich een grote supermarkt en verder zijn er volop eetcafés en restaurantjes te vinden. Zo heeft het nieuwe dorp, dat zolang klein en onbeduidend bleef, toch de centrumfunctie voor Noord-Texel die de stichters hadden beoogd.

Praktisch

PLUS Supermarkt, Molenlaan 14

9.2. Eiland Eierland

Ten noorden van De Cocksdorp ligt nog maar een klein stukje polder, met een rechte weg die naar een duingebied leidt. Dit duingebied heet Eierland. Eeuwenlang was Eierland een afzonderlijk eiland, gelegen tussen Texel en Vlieland, maar uiteindelijk is het door de inpolderingen aan Texel vastgegroeid. Eierland begon z'n geschiedenis juist als een deel van Vlieland, waar het zich tegen het einde van de middeleeuwen van los begon te maken en waar het nu door een diep en woelig zeegat van gescheiden wordt.

Wie toch op weg is naar de vuurtoren kan dit voormalige eiland natuurlijk best 'ns nader gaan verkennen. Eierland bestaat uit duinen en in die duinen wonen meeuwen, daar dankt het gebied ook zijn naam aan: hier vond men meeuweneieren en die werden geraapt, want de dooiers vond men smakelijk en ook geschikt voor koek.

Het gebied bestaat uit hoge, vrij wilde duinen en daartussen vlakkere stukjes land, 'n beetje vergelijkbaar met de landschappen van De Nederlanden en De Muy. Eierland is grotendeels boomloos, het oogt kaal en hard. Toch is het gebied erg in trek bij vogels, juist ook bij zeldzame soorten. Het is dan ook niet raar om hier vogelliefhebbers tegen te komen.

Aan de oostkust van Eierland liggen nog wat plasjes, het land daalt tot zeeniveau. Wie deze plasjes passeert bereikt het enige Texelse strand dat aan de Waddenkust ligt, een mooi zandstrand nog wel. Wie het baden in de sluiskreek bij Oost toch niet genoeg vond kan zich hier ontspannen aan dezelfde zee.

9.3. De vuurtoren

Iedereen wil de vuurtoren zien en dat is mooi, want de vuurtoren is een bijzonder bouwwerk met een eigen geschiedenis. Ooit stond de toren een stuk landinwaarts, wie de vuurtoren had bekeken moest nog kilometers lopen tot het strand. Door afslag en erosie is dat nu niet meer zo, de vuurtoren staat direct aan zee en om te voorkomen dat het gebouw nog eens in de golven verdwijnt, is er nu een harde dam aangelegd.

Niet alleen de golven, ook de oorlogshandelingen brachten de Eierlandse vuurtoren in gevaar. Het gebouw is in 1945 zwaar beschoten. De rode muur die nu zo typisch is voor de vuurtoren is eigenlijk een omhulsel, de oude, beschadigde vuurtoren zit er nog onder. Zo is de vuurtoren ook een monument voor de „Russenoorlog”, die Texel zo beschadigde.

Het beeld van de gehavende vuurtoren is een symbool geworden, toch is ook de nieuwe, rode vuurtoren een symbool, van veerkracht en onvergankelijkheid. Het eiland heeft zich hier verweerd en zal zich blijven verweren, met licht en met dammen, omdat dit moois nooit verloren mag gaan.

10. De Overkant

Texel is een eiland en als eiland functioneert het vanzelf, het is een wereldje op zich. De Texelaars gaan er graag prat op dat ze maar incidenteel op de *Overkant* moeten wezen. Op Texel heb je eigenlijk alles wat je nodig hebt. Daarin lijken de eilanders wel op de Amsterdammers, die ook graag volhouden dat ze voor niks hun gemeente uit hoeven. Het heeft iets bekrompens, iets zelfgenoegzaams. Het is natuurlijk ook niet helemaal waar. Zeker moeten Texelaars wel eens op de *Overkant* zijn en ook voor toeristen die een tijdje op het eiland verblijven kan de andere kant van het water lonken, want ook daar valt moois te ontdekken.

10.1. Den Helder

Iedereen kent Texel, maar ook iedereen kent Den Helder. Over de marinestad heeft iedereen in Nederland een mening en meestal is dat ook dezelfde mening, een mening die de hele tijd wordt nagepraat. Massa's Nederlanders vinden zichzelf bijzonder geestig en spitsvondig als ze verkondigen dat ze in Den Helder „toch echt niet dood gevonden willen worden”, zich er blijkbaar niet van bewust dat er niks spitsvondig is aan dit belegen vooroordeel.

Veel Texelaars worden in Den Helder dood gevonden. Het ziekenhuis van deze stad is voor talloze eilanders hun sterfhuis geweest, waar ze de strijd tegen ziekte moesten opgeven. Alleen dat al maakt de niet al te spitsvondige grap van de Nederlander-met-een-mening toch wat wrang. Maar behalve sterfhuis is het Helderse ziekenhuis voor veel eilanders ook hun geboortegrond, hoe graag ze ook zeggen dat ze geboren en getogen Texelaar zijn... Zo is Den Helder op Texel dichtbij.

Voor de gewone eilander en de gewone toerist is Den Helder vooral een stad om af en toe eens te winkelen, want er is toch net iets meer aanbod dan op het eiland zelf. Wie er dan toch is kan de stad natuurlijk best eens beter bekijken en dan blijken al die vooroordelen toch niet te kloppen. Den Helder is op veel plekken zeker mooi, het is een stad met veel historie en een eigen karakter. Dat karakter moet de Texelaars ook niet helemaal onbekend voorkomen: Den Helder, aan drie zijden

door zee omringd, als havenstad op zee gericht en niet op het land, voelt ook 'n beetje als een eiland.

Wie Den Helder bezoekt zal er zeker de Oude Rijkswerf zien, het grote complex van loodsen en hallen midden in het oude centrum. Het is een aantrekkelijk gebied voor een kleine wandeling, want de oude schepen die hier worden tentoongesteld zijn zeker bezienswaardig. Er bevinden zich ook enkele leuke cafés.

Wie echt de tijd wil nemen voor Den Helder kan er een fietstochtje maken langs de oude stadsomwalling, die nog grotendeels intact is. Dan kom je vanzelf ook de forten tegen. In Fort Westoever bevindt zich een brouwerij. Fort Erfprins, aan de zeedijk, is nog echt in gebruik door defensie. Fort Kijkduin, in het dorpje Huisduinen, is voor geïnteresseerden opengesteld als museum. In dit fort bevindt

zich ook een zeeaquarium. Huisduinen is de badplaats van het „eiland” Den Helder en best een aardig dorp, dat iets van de Texelse idylle in herinnering brengt. De hoge vuurtoren „Lange Jaap” is van ver herkenbaar.

Het centrum van Den Helder bestaat uit winkelstraten die, daar komt dat vooroordeel misschien vandaan, weinig bezienswaardig zijn. Leuker is het langs de grachten, waar nog best wat oude pandjes staan. Aan het Helden der Zeeplein heb je 'n mooi zicht op het oude stadhuisje en de gevels van de Kerkgracht.

Zo kan Den Helder toch nog prima toeven zijn voor wie de vooroordelen naast zich neerlegt en even de tijd neemt voor deze havenstad. Het is na Texel een zachtere landing dan menigeen denkt.

Praktisch

- Café Njoy, Willemsoord 52b. Koffiehuis en biercafé op de Oude Rijkswerf.
- Fort Westoever, Westoever 1. Brouwerij en proeflokaal.
- Fort Kijkduin, Admiraal Verhuellplein 1, Huisduinen. Museum en aquarium.

10.2. De Razende Bol

Tussen Den Helder en Texel ligt het Marsiep, het zeegat dat voor de Waddenzee de belangrijkste verbinding met de Noordzee is. Deze poort wordt deels afgesloten door een ander eiland, een

onbewoond eiland dat vooral uit zand bestaat: Noorderhaaks, in de volksmond beter bekend als De Razende Bol.

De Razende Bol is een zeer ongerept eiland. Zelfs de kustlijn ligt niet vast, die wordt ieder jaar verlegd door de sterke stroming en de zware stormen. Langzaam beweegt het eiland zich naar Texel toe.

Op de Razende Bol broeden veel vogels, waaronder de dwergstern. Verder wordt de zandplaat veel bezocht door zeehonden, die er ook hun jongen baren.

Wie het ongerepte eiland wil bezoeken kan deelnemen aan een boottocht, waarbij het eiland onder begeleiding wordt aangedaan. Wie zelf een bootje heeft kan het ook op eigen houtje bereiken, hoewel dat niet zonder gevaar is door de sterke en verraderlijke stroming rond de Razende Bol.

Uiteraard kun je het wilde eiland ook op een afstandje bekijken, bijvoorbeeld vanaf de Helderse zeedijk, of vanaf de veerboot. Wie de wandeling naar de zuidpunt van Texel maakt zal de Razende Bol ook goed kunnen zien liggen.

10.3. Vlieland

Vlieland, in het Tessels kortweg *Vlie*, heeft vanouds veel met Texel te maken. De post voor de Vlielanders werd via Texel bezorgd (daarom heet de weg van De Koog naar de Cocksdorp ook Postweg) en ook op andere momenten hadden de eilanders onderling veel contact, wat blijkt uit de vele gemengde huwelijken. Het Vlielandse dialect, dat tegenwoordig niet meer gesproken wordt, leek ook sterk op het Tessels.

Hoewel de gewone veerboot naar Vlieland vanuit Harlingen vertrekt, is het nog steeds mogelijk om Vlieland vanaf Texel te bereiken. Die tocht is wel iets avontuurlijker dan een gewone oversteek. Het kleine bootje „De Vriendschap” vertrekt vanaf een houten steiger in de buurt van De Cocksdorp en legt vervolgens niet aan in een haven, maar aan de zandplaat Vliehors, de zuidelijke helft van het kleine Waddeneiland. Op de Vliehors word je dan opgepikt door een stevige wagen die na een wilde tocht over deze zandvlakte halt houdt bij het Posthuys, halverwege het eiland. Hier kun je dan zelf, te voet of met de fiets, Vlieland verder ontdekken, als je om 17:15 maar weer terug bij het Posthuys bent voor de terugtocht.

Vlieland is vooral mooi omdat het zo klein is. De duinen lijken een smalle reep land tussen twee zeeën, overal zie je het water en de horizon. Het dorp in het noorden, met de bescheiden naam Oost-Vlieland, is zeker charmant. De bouwstijl is hier toch wel anders dan op Texel, al is de schaal gelijkaardig.

Vlakbij het dorp is ook het Vuurboetsduin, het hoogste duin van de Waddenzee. Vanaf dit duin heb

je een geweldig uitzicht over heel Vlieland. Ook het volgende eiland in de rij, Terschelling, met z'n stoere vuurtoren, is nu goed te zien.

Texel zelf is al een ontdekkingsreis waard, maar de Waddenzee is nog veel groter en de eilanden zijn er talrijk, met elk hun eigen karakter en toch ook steeds dezelfde aantrekking van rust, heldere lucht en de eeuwige geluiden van de natuur. Over dit gebied zullen dan ook gidsen blijven geschreven worden, want het is een gebied om van te houden en steeds weer naar terug te verlangen – zeker niet alleen voor mij.

Praktisch

- Rederij De Vriendschap, Volharding 2a, De Cocksdorp. Zie ook www.waddenveer.nl
- Posthuys, Postweg 4, Vlieland.

Verantwoording

Alle tekst is van mij.

De foto's zijn bijna allemaal van mij, op de foto's van De Waal, De Koog en De Cocksdorp na (pagina 39, 42 en 51). Deze foto's zijn van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

Marcel Plaatsman